№ 220 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 7 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ

1909

ԵՐԵՍՈՒՆԵՕԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 7 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ № 220

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. Կէս տարվանը 6 րուբլի. Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
[illegible]
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сергіевская ул., № 5. Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Խմբագրատան տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
[illegible]
Տպարանի տելեֆոն № 228.

ՄՇԱԿ (37-ՐԴ ՏԱՐԻ)

Հոկտեմբերի 1-ից մինչև տարվայ վերջը 3 րուբլի։

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ». TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK». [illegible] — Центральная Контора Объявленій Торг. Дома Л. и Э. Метцль и К-о, Мясницкая, д. Сытова, [illegible] Морская, 11, [illegible] Маршалковская, 130, [illegible] 8 Площадь Биржи.

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է ԵՐՎԱՆԴ ԼԱԼԱՅԵԱՆԻ ԿԱԶՄԱԾ «ՎԱՆԵՑ ՁՈՐ» Լուսանկար ալբոմը

[illegible] գաւառի 5 վերստանոց գունաւոր քարտէզը։ [illegible] մասին ամփոփ տեղեկութիւններ հայերէն, ռուս[illegible] տակ նրանց բացատրութիւնը նոյն լեզուներով։ [illegible] Ервандy Лалаянцъ. Тифлисъ, Вельяминовская 14. [illegible] գաւառի նոյնանման ալբոմը, որ նոյն[illegible]

1056. 1—1

[illegible] Ս. Անտոնեանի [illegible] Թիֆլիս, Нерсисянъ Семинарія, Левону Бабаянъ. 1052 2—1

ԲԺԻՇԿ Գ. Յ. ՄԵԼԻՔՈՒՆԵԱՆ

[illegible] 1045. 100—2

[illegible] ՀԱՄԱՐ

[illegible] գիտութիւն տարածելու գիւղական ժողովրդի մէջ։ Մուշի առաջնորդ Ներսէս վարդապետ Խարախանեան և Վարագի հոգաբարձութիւնը, որ զբաղված է Վարագի գիւղատնտեսական դպրոցի հիմնարկութեան հոգսերով, մի քանի դիմումներ են արել հասարակութեանը՝ աջակցելու իրանց նպատակների իրագործմանը և մտադիր են հանգանակութիւն բանալ նուիրատւութիւններ գրաւելու համար։

Որքան մեզ յայտնի է, դիտաւորութիւն կայ միացնել միաժամանակ կատարվող այդ դիմումները և կազմել մի հանգանակիչ մարմին, որպէս զի նուիրատուների համար դիւրացված լինի օժանդակութիւնը։ Անշուշտ՝ նուիրատուների մէջ կը լինեն անձեր, որոնք կը ցանկանան յատկապէս նուիրաբերել իրանց նպաստը կամ Մուշի շրջանին կամ Վարագին. բայց աւելի շատ կը լինեն այնպիսիներ, որոնք կը տան իրանց լուման, առանց դասաբաժանելու նրան։

Անկասկած՝ բարի գործին համակրողներ կը գտնվեն, ինչպէս եղել են անցեալում. սակայն ամէն մի նուիրատու աւելի ուշադիր և առատաձեռն է լինում, երբ նա կարելիին չափ հանգամանօրէն ծանօթ է այն գործին, որին աջակցելու համար նա հրաւիրված է։ Ուստի ցանկալի է, որ հանգանակութեան դիմող անձերն և հիմնարկութիւններն աւելի մանրամասն [illegible]

[illegible]

Ա. Բ[illegible]

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լիվադիա, 5 հոկտեմբերի

Գահաժառանգի անուանակոչութեան օրը տեղի ունեցաւ զօրահանդէս Թագաւոր Կայսրի ներկայութեամբ։ Ներկայ էին նաև հրաւիրված բարձրաստիճան պաշտօնեաներ (Հ. Գ.)

—

Մոսկվա, 5 հոկտեմբերի

Հոկտեմբերեանների համագումարի այժմեան նիստը բացվեց բարօն Մէյէնդորֆի ճառով բացառիկ դրութիւնների մասին, որոնց հռետորը քննեց բարոյական և իրաւաբանական տեսակէտներից և ապացուցեց, որ բացառիկ դրութիւնը հանդիսանում է պատասխան «ոյժը՝ ոյժերին». բացառիկ դրութիւնների գործադրութիւնը բոլորովին չէ վերաբերում տէրրորին չը մասնակցող մասսային. երբ ոչնչանայ տէրրորը, կոչնչանան և նրանք։

Աներէպը զեկուցում կարդաց հանրամատչելի կրթութեան մասին, պարզելով դպրոցի հիմնական պահանջները և պետութեան վերաբերմունքը դէպի նա։

Կապուստին խօսեց բարձր դպրոցի բարենորոգման և այն մասին, թէ անհրաժեշտ է ազատութիւն տալ գիտութեանը բարձրագոյն դպրոցներում։

Կովալէվսկին խօսեց ընդհանուր ուսման մասին։

Ապա Պետական Դումայի գործունէութեան առիթով բուռն և երկար վիճաբանութիւններից յետոյ քուէարկութեան դրվեց Չխեիձեի բանաձեւ.—[illegible]

[illegible]

Սահմանադրական օպպօզիցիայի օրգան «Ջիօրնալէ դ'Իտալիա» յայտնում է, որ սօցիալիստների գաղափարները դիմադրութեան են հանդիպում ծայրայեղ ձախակողմեան ուղղութեան լրագիրների գործիչների կողմից. հրատարակված կոչը հանդիսանում է ազգային նիհիլիզմի և քաղաքական տգիտութեան մի ակտ. ներկայ դէպքում դեմօկրատիական ասօցիացիաները և խմբակները միաբան են հասարակական կարծիքի ահագին մեծամասնութեան հետ։

Օպպօզիցիօն «Վիտան» թւում է Կայսրի բարի գործերը, ի թիւս որոց Պետական Դումա շնորհելը և խաղաղարար կօնֆերէնցիա գումարելը։ (Հ.Գ.)

—

Վիէննա, 5 հոկտեմբերի

Թագաւորը գումարեց արքայական խորհուրդ, որին մասնակցում են բոլոր ունգարական մինիստրները։ Փորձ է անվելու իշխանութիւնը թողնել Վէկէրլէի կաբինետին, որը հրաժարական է տուել։ (Հ. Գ.)

—

Բաթում, 5 հոկտեմբերի

Առաւօտեան հիւսիս-արեւելեան ուղղութեամբ անցաւ սաստիկ մրրիկ։ (Հ. Գ.)

—

Թաւրիզ, 4 հոկտեմբերի

Ահարից վերադարձած բժիշկ Նեսմեանովի ասելով Ռահիմ խանը սատա[illegible]

[illegible]

[illegible] հանջեցին Ադանայում [illegible] օտարահպատակների համար, որոնք կորուստներ են ունեցել այդ քաղաքում տեղի ունեցած ցաւալի դէպքերի ժամանակ։

Բ. Դուռը օտար պետութիւնների միսսիաներին ուղղած մի յայտագրի մէջ ասում է, որ միջազգային իրաւունքի կանոնների համաձայն, ինքը պարտաւոր չէ վարձատրել այն վնասների համար, որոնք տեղի են ունեցել յուզմունքների ժամանակ, բայց այն անձինք, որոնք յարգելի պահանջներ ունեն, կարող են դիմել դատարաններին և դատի ենթարկել այդ յուզմունքների հեղինակներին։ («La Turquie»)։

ԲՈՂՈՔԻ ԱՐՏԱՅԱՅՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

Պարիզ, 4 հոկտեմբերի

Երէկ ցերեկով, դրսի բուլվարները՝ սպանական դեսպանատան շուրջը՝ պաշտպանում էին բազմաթիւ ոստիկանական պաշտօնեաներ, հանրապետական գվարդիան, հեծելազօրը և մի գունդ հետևակ։ Երէկվայ ցոյցի գնացքի առաջից գնում էին Պարիզի քաղաքագլուխը և վարչութեան անդամներից մի քանիսը, նաև մի քանի սօցիալիստ պատգամաւորներ։ Տիւլիէրի այգում մի խումբ ցուցարարներ յարձակվեցին մի քահանայի վրա, ծեծեցին նրան, կրակեցին մի քանի անգամ՝ վիրաւորելով մի ոստիկանի։ Ձերբակալվեցին 7 մարդ։ (Հ. Գ.)

—

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԻՆՔՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԻԿՆԵՐԸ

Ալ. Քալանթարի

—

Մեր խօսքը տեղական ինքնավարութեան փոքրագոյն միութիւնների մասին է։

Նրանք յայտնի են փոքր զեմստվային միութիւններ անունով։

Մենք առիթ ունեցանք մեր խորհրդածութիւնները ինքնավարական այդ մարմինների մասին յայտնել Թիֆլիսի գաւառական զեմստվային խորհրդակցութեան մէջ 1905 թւի սեպտեմբերի 3-ի նիստում և ներկայ տարվայ յուլիսի 17-ի զեմստվային առաջին սեկցիայի խորհրդակցական նիստում։

Աչքի առաջ ունենալով, որ փոքր ինքնավարական մարմինների հարցը դեռ սակաւ մշակված հարցերից մէկն է, առաջարկում ենք ընթերցողներին մեր ներկայ խորհրդածութիւնները։

I

Փոքր զեմստվային միութիւնները տեղական ինքնավարութեան կորիզներն են, նրա բաղկացուցիչ մասնիկները։

Մեզանում փոքր ինքնավարական միութիւնների մասին սկսեցին խօսել միայն վերջին ժամանակներս. բայց նրանց ներմուծման միտքը հէնց առաջին անգամից գտաւ մեծ համակրութիւն և այժմ վայելում է որոշ ժողովրդականութիւն մեր երկրում։

Փոքր զեմստվային միութիւնը ինքնավարական այն առաջին կազմակերպութիւնն է, որը պէտք է միացնէ որոշ փոքրիկ շրջանի բնակիչներին միմեանց հետ նրանց հասարակական-տնտեսական կեանքում։ Այդ կազմակերպութիւնը չը կար մինչև այժմ Ռուսաստանում։ Եւ նրա բացակայութիւնը ունեցաւ իր աննպաստ հետեւանքները զեմստվային գործի աջողութեան համար այն տեղերում, ուր մտցված էին զեմստվային հիմնարկութիւնները։ Այդ թերութեան պատճառով ինքնավարական գործը ներքին նահանգներում դարձաւ թերի և անկատար։ Արդարև՝ գաւառական զեմստվօյի և գիւղական հասարակութեան մէջ բացակայում էր զեմստվային կապ և նրանց մէջ կարծես կտրված էին յարաբերութիւնները։ Ճիշդ է, մի խումբ գիւղեր, կազմելով մեծ հասարակութիւն կամ «վօլօստ», ունէին առանձին վարչութիւն, բայց այդ վարչութիւնը ինքնավարական կազմակերպութիւն չէր, այլ ադմինիստրական, և անընդունակ էր գոհացում տալու բուն տեղական ինքնավարական կարիքներին։

Անդրկովկասում փոքր զեմստվային միութիւնների նշանակութիւնն աւելի կարևոր է և էական, որովհետև հազիւ թէ գտնվի մի ուրիշ երկիր, որտեղ տնտեսական և կուլտուրական կեանքում գոյութիւն ունենար այնպիսի բազմատեսակութիւն, ինչպէս Անդրկովկասում։ Եւ անշուշտ, եթէ անհրաժեշտութիւն կայ մարդկանց մէջ միութիւն ստեղծելու թէ նրանց պարապմունքների և թէ հասարակական գործունէութեան ասպարէզներում, դա աւելի հնարաւոր է մանր շրջաններում, որպիսին ներկայանում է փոքր զեմստվային միութիւնը, որտեղ կարելի է բաւարարութիւն տալ այնպիսի պահանջների, որոնք մեծ դժուարութեամբ գոհացում կը ստանային գաւառական և նահանգական զեմստվօների կողմից։

II

Փոքր զեմստվային միութեան առաջին արժանաւորութիւնն այն է, որ նա մօտ է ազգաբնակութեան, որ նրա գործօղները ընտրվում են անմիջապէս ազգաբնակութիւնից և իրանց գործունէութեան միջոցին շփվում են նրա հետ։

Եւ բնականաբար՝ ինքնավարական այդ գործունէութեան արդիւնքները, արտացոլելով անմիջապէս ժողովրդի կեանքի մէջ, դառնում են նրա համար շօշափելի, դրդելով նրան աւելի ընդարձակ աշխատանքի։

Եւ այն հանգամանքը, որ բացած հիմնարկութիւնների, օրինակ՝ դպրոցների, հիւանդանոցների, կրեդիտային ընկերութիւնների, օրինակելի դաստակերտների, գործիքների պահեստների և ուրիշ այդ տեսակ ձեռնարկութիւնների օգուտը չափազանց մատչելի է մարդկանց, հնաւաւոր է դարձնում կանօնաւոր կերպով և անմիջապէս գնահատել այդ օգուտի աստիճանը և բնաւորութիւնը։

Տեղական հասարակական ոյժերի փոխադարձ և համերաշխ գործունէութեան գաղափարը կարող է իր իրական նշանակութիւնը ստանալ փոքր զեմստվային միութեան մէջ։ Այդտեղ գործօղները մօտ են միմեանց և անմիջապէս շփվում են հողի և ազգաբնակութեան հետ։ Որքան էլ լաւ լինեն գաւառական և նահանգական զեմստվօների գործօղները, այնուամենայնիւ նրանք անկարող են իրանց սրտին այնպէս մօտ առնել զանազան կողմերի և ծայրերի շահերը, ինչպէս դա հնարաւոր է փոքր ինքնավարական միութեան համար։ Եւ արդարև, այստեղ կարելի է խուսափել դիւանական ձեւականութիւնների անպատեհութիւններից և դէն մղել անտարբերութեան մահաբեր ոգին դէպի կատարելիք գործը։

Եւ եթէ մինչև այժմ, տեղական ինքնավարական կազմակերպութեան բացակայութեան պատճառով, ինտելիգենտ գործօղները՝ ուսուցիչները, գիւղատնտեսները, բժիշկները, իրաւաբանները՝ խուսափում էին խուլ շրջաններից, այն օրից, երբ կիրականանայ փոքր ինքնավարական միութիւնը, նրանք կը գնան այնտեղ աւելի հաճութեամբ, իսկ մի քանիսը ոգևորութեամբ օժտված ծառայելու ժողովրդին անմիջապէս շփվելով նրա հետ։

Մասնագէտների և տեղական կուլտուրական ոյժերի հետ միահամուռ գործունէութեամբ կը ստեղծվի ամէն մի տեղում ինտելիգենցիա, որը կը կենդանացնէ և կը բեղմնաւորէ ստեղծագործական աշխատանքը այն աշխատաւոր մասսայի, որ ներկայումս կաշկանդված է տգիտութեան և աւանդապահութեան կապանքներով։ Տեղական նախաձեռնող ոգին կարթնանայ իր քարացած դրութիւնից և կը շարժէ շրջապատող կեանքը։ Գիւղերի մէջ կապը աւելի սերտ կը դառնայ՝ միասին խորհելու տեղական կարիքների մասին և մշակելու միջոցներ այդ կարիքներին բաւարարութիւն տալու համար։

Փոքր զեմստվային միութեան մէջ աւելի մեծ վստահութեամբ կարելի է յոյս ունենալ տեղական աջակցութեան վրա, քան գաւառական և նահանգական գործավարութեան ժամանակ։ Տեղական մարդիկ, լինելով աւելի ծանօթ տեղական բնութեան և ժողովրդի հետ, ընդունակ կը լինեն գտնել եկամուտի տեղական աղբիւրներ՝ ծածկելու տեղական կարիքների համար պահանջվող ծախքերը և միևնոյն ժամանակ խնայողութիւն անելու նախահաշիւների իրագործութեան միջոցին։ Տեղի ծանօթութեան շնորհիւ աւելի հեշտ է ընտրել և փայտ, և քար անհրաժեշտ շինութիւնների համար, էժանացնել նիւթերի փոխադրութիւնը և առհասարակ կազմակերպել հսկողութիւն թէ գործօղների և թէ գումարների ծախսարարութեան վրա։ Մեզ յայտնի է շատ օրինակներից, թէ այնտեղ, ուր տեղական ազգաբնակութիւնը շահագրգռված է մի որևէ հիմնարկութեան, դիցուք՝ դպրոցի, աջողութեան գործով, նա նոյնիսկ աննպաստ նիւթական հանգամանքներում լրացնել գիտէ պակասորդ գումարները մասնաւոր ժողովարարութիւններով, երեկոյթներ կազմակերպելով, զուարճութեան վրա տուրք սահմանելով և ուրիշ միջոցներով՝ յարմարեցրած զանազան դէպքերին։

Վերջապէս փոքր ինքնավարական միութեան մէջ հնարաւոր է աւելի մեծ շրջահայեցութեամբ ուշադրութեան առնել տեղական ազգագրական, ազգայնական պահանջները և ուրիշ առանձնայատկութիւններ և խելացի կերպով բաւարարութիւն տալ նրանց, միացնելով ազգաբնակութիւնը կարելիին չափ միատեսակ և աւելի բնական խմբակցութիւնների մէջ, մի գործ, որի իրականացումը աւելի դժուար է, անկասկած, գաւառական և աւելի ևս դժուարագոյն՝ նահանգական զեմստվային կազմակերպութեան մէջ։ Այս հանգամանքը Անդրկովկասում ունի իրական նշանակութիւն, գոնէ մեր ժամանակի համար։

III

Փոքր զեմստվային միութեան կազմակերպութեան և նրա սահմանների որոշման ժամանակ պէտք է աչքի առաջ ունենալ մի քանի պահանջներ թէ ընդհանուր և թէ յատկապէս կովկասեան բնաւորութեան։

Ընդհանուր պահանջն այն է, որ փոքր զեմստվային միութիւնը չը պէտք է լինի այնքան փոքր, որ անընդունակ և անզօր լինի անելու իր ինքնավարական նպատակների համար անհրաժեշտ ծախքեր, բայց նա չէ կարող և այնքան մեծ լինել, որ ազգաբնակութեան զանազան մասերի մէջ կապը թուլանայ։ Հաւասար և խիտ բնակված տեղերում դժուար չէ մի զեմստվային միութեան մէջ հաւաքել շատ գիւղեր մեծ ազգաբնակութեամբ։ Իսկ այնտեղ, ուր եր-

Պարիզ, 4 հոկտեմբերի

Դէկլուբսէլ փողոցի և Մալզերբ Բուլվարի անկիւնում տեղի ունեցած անկարգութիւնների պատճառով հեծելազօրը ցրեց ամբոխը։ Քահանայի վրա գործված յարձակումը նոյնպէս առիթ տուեց հեծելազօրին միջամտել։ Մի քանի գաւառական քաղաքներից նոյնպէս տեղեկութիւններ են ստացվել տեղի ունեցած բողոքի ցոյցերի մասին, և որ մի քանի տեղերում պատահել են լուրջ ընդհարումներ։ (Հ. Գ.)

—

Բրիւսել, 5 հոկտեմբերի

Կէսօրին մօտերը մօտ 4000 սօցիալիստներ և ազատ մտածողներ կազմեցին ցոյցեր երթ քաղաքի փողոցներով։ Յետոյ բաց երկնքի տակ տեղի ունեցաւ միտինգ։ Կարգ ու կանոնը չը խախտվեց։ (Հ. Գ.)

—

Լիէժ, 5 հոկտեմբերի

Տեղի ունեցան Ֆէրրէրի մահվան պատժի դէմ բողոքի ցոյցեր։ Ցուցարարները ջարդեցին երկու վանքերի պատուհանները և կոտրեցին եկեղեցու սեղանը։ (Հ. Գ.)

—

Բերլին, 5 հոկտեմբերի

Ցերեկով տեղի ունեցան երեք ժողովներ, որ գումարել էին սօցիալ-դէմօկրատները ցոյց անելու նպատակով։ Դահլիճներն այն աստիճան լի էին, որ շատ հազարաւոր մարդիկ չը կարողացան մտնել։ Մի ժողովում ճառ արտասանեց բէյխստագի պատգամաւոր Ֆիշէրը, որ խօսեց Սպանիայի դէմ։ Բոլոր ժողովներում ընդունվեցին մի տեսակ բանաձեւներ, որոնցով բողոք է յայտնվում Ֆէրրէրի մահվան պատժի դէմ։ Կարգը ոչ մի տեղ չը խանգարվեց։ Միտինգից յետոյ ցուցարարները փորձեցին անցնել գնացքով, բայց ցրվեցին ոստիկանութիւնից։ Ոստիկանները մերկացրին թրերը, սակայն զէնք գործ չածեցին։ Տեղի ունեցան ձերբակալութիւններ։ (Հ. Գ.)

—

Մադրիդ, 4 հոկտեմբերի

Սենատում Օդօն-Դօբուէնը յայտնեց, որ կառավարութիւնը հնարաւորութիւն ունէր խուսափել սպանական դրօշակը արտասահմանում վիրաւորելուց։ Ալլէն-դէ-Սալազարը պատասխանեց, որ բողոքող տարրերը արտասահմանում ծանօթ չեն սպանական օրէնքներին։

Բարսէլօնայի դատախազը դիմեց սենատին խնդրելով դատ բանալ հանրապետական սենատոր Սօլվիօր-Պէգի դէմ, որ համարվում է նախաձեռնող Բարսէլօնայում փողոցային անկարգութիւնների ժամանակ եզուիտների տունը և դպրոցը հրդեհելու մէջ։ (Հ. Գ.)

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

1910 թ. յունվարի սկզբից Ջուլֆա-Թաւրիզի խճուղու վրա աւտոմօբիլային կանօնաւոր երթեւեկութիւն է հաստատվելու։ Աւտոմօբիլները լինելու են թէ մարդատար և թէ ապրանքատար։ Պարսկական ճանապարհների հաղորդակցութեան վարչութիւնն այդ ճանապարհի աւտոմօբիլային շահագործման իրաւունքը տուել է Վասիլեվ անունով մի անձի 10 տարով, բայց այն պայմանով, որ եթէ այդ ժամանակամիջոցում երկաթուղի կառուցվի Թաւրիզից Ջուլֆա, այդ կօնցեսսիան ոչնչացված համարվի։ («Ա.»)

—

Թաւրիզի պարսից մաքսատունը փոխադրվելու է Ջուլֆա, այնպէս որ Ռուսաստանից Թաւրիզ գնացող բոլոր ապրանքները պէտք է մաքսի ենթարկվեն Ջուլֆայում։ («Ա.»)

—

Ռուսաստանի և մասնաւորապէս Կիեւի շաքարի գործարանատէրերը որոշել են մօտիկ ապագայում փակել Ջուլֆայում ունեցած իրանց գործակալութիւնները և մի ընդհ. ընկերութիւն կազմելով Թաւրիզում բանալ գրասենեակ ու շաքարի պահեստ։ Դա այն առաւելութիւնը կունենայ, որ Թաւրիզի ազգաբնակութիւնը կազատվի միջնորդ-շահագործողների ձեռքից և հնարաւորութիւն կունենայ շաքարն աւելի էժան գնով ձեռք բերել։ («Ա.»)

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՀԱՆԳԱԿԱՆ ԶԵՄՍՏՎԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս հաղորդեցինք, երկուշաբթի, ժամը 2-ին կայացաւ խորհրդակցութեան բացումը, նախագահութեամբ նահանգապետ Լօզինա-Լօզինսկու, որ արտասանեց հետեւեալ ճառը.

«Պարոններ, նահանգական խորհրդակցութեան նիստերի բացումը Անդրկովկասում զէմստվօ մտցնելու մասին զուգադիպում է Թագաժառանգ Ցեսարեւիչի անուանակոչութեան հանդիսաւոր օրվան։ Այդ զուգադիպութիւնը ստիպում է ինձ ողջունել այստեղ հաւաքվածների աշխատանքը՝ զէմստվօյի ինքնավարութիւն մտցնելու հարցի վերաբերմամբ։ Թագաժառանգ Ցեսարեւիչ Ալեքսէյ Նիկօլայեւիչը ապա Ինքնակալ կառավարիչը և մեր Թագաւորի յաջորդն է։ Այդ պատճառով էլ այն յոյսերը, որ դրվում են Ռուսաստանի ապագայ վերանորոգութեան վրա, կապվում են զէմստվային հիմնարկութիւններ հիմնելու հետ Կովկասում ակամայ... Այն աշխատանքը, որ հնարաւոր է ձեզ և որը պատրաստվել էք անելու, այդ աշխատանքը մենք կարծում ենք շուտ կը գործադրվի կեանքի մէջ, բայց լիակատար պտուղներ սպասվում են ապագայում, մի շարք տարիներից և աշխատանքից յետոյ, որի մասին մտածում են և ինչի վրա յոյս են դնում նրանք, որոնք իրանք են սկսել այդ աշխատանքը։ Զէմստվօներ մտցնելու միտքը այնպէս շուտ չիրականացաւ։ Նորին Կայսերական Մեծութեան Փոխարքան Կովկասում, կոմս Վօրօնցօվ-Դաշկօվ, այստեղ համարեա իսկոյն եւեթ յայտարարեց զէմստվօ մտցնելու լուրը։ Դրանից յետոյ ես դիմեցի ազգաբնակութեանը՝ հրամայելով զբաղվել զէմստվօյի հետ կապ ունեցող հարցերով, բայց, որպէս ձեզ յայտնի է, այն ժամանակ այդ կոչը արձագանք չը գտաւ, ոչ թէ այն պատճառով, որ ազգաբնակութիւնը չէր հաւատում րէֆօրմների իրագործմանը, այլ որովհետեւ այն մարդկանց մտքերին, որոնք հրաւիրված էին աշխատանքին, տիրել էր այն ժամանակվայ յուզմունքը. Նրանք տոգորված էին ժողովրդական յուզմունքների բռնկումներով։ Իսկ այժմ շատերը, որոնք այն ժամանակ չը հասկացան Փոխարքայի հրաւէրը դէպի միաբան աշխատանքը, այժմ հասկանում են, որ այդ ճանապարհն է կանօնաւոր։ Նրա համար, որ ազգաբնակութիւնը ինքը զբաղվի գործով և որ նա կարողանայ աւելի յարմարութեամբ գործադրել այդ րէֆօրմները կեանքի մէջ։ Այժմ, երբ Փոխարքան վերանորոգեց իր կոչը, ես պարտք համարեցի դիմել ազգաբնակութեանը՝ իրագործելու համար այդ րէֆօրմները և որոշեցի աշխատանքի հրաւիրել հէնց իրան՝ ազգաբնակութեանը։ Ես տեսայ, որ մաքերն այժմ սթափվել են և գործնական ճանապարհներ են որոնում մտցնելու համար... Իմ դիմումը ազգաբնակութեանը երկու տեսակ էր. մի կողմից այն մարդկանց աշխատանքը, որոնք իրանց զարգացմամբ և տեղական կեանքի հետ ծանօթութեամբ կօգնէին գործնականապէս մտցնելու րէֆօրմները և միւս կողմից այն մարդկանց, որոնք իրանց գիտական կրթութեամբ կարող են զարգացնել և լուսաբանել հարցի գիտական կողմը. սակայն ես դրա հետ միասին դիմեցի և բնիկ ազգաբնակութեանը, որը հարուստ է գործնական փորձով, բայց ծանօթ չէ այն բանի հետ, ինչ բանի մասին մտածում են մեծ գիտութեան մարդիկ։ Նրանք մասնացոյց կանեն, թէ որքան իրագործելի են գործնական կեանքում ենթադրվող րէֆօրմները, ինչպէս պէտք է իրագործել այն տեսական խորհրդածութիւնները, որոնք ծագում են, և ինչպէս պէտք է իսկապէս իրագործել նրանց, որ նրանք տան սպասվող բարիքները»։

Նահանգապետից յետոյ խօսեց իշխան Գ. Թումանօվ. նա այն միտքն յայտնեց, թէ դեռ 1867 թ. վրաց ազնուականութիւնը գիտակցում էր զէմստվօյի անհրաժեշտութիւնը, իբրև առաջին քայլ հասարակութեան և սօցիալական բարեշինութեան։

Ապա խօսեց քաղաքագլխի պաշտօնակատար Ալ. Խատիսեան, որ յայտնեց, թէ դեռ 42 տարի առաջ Գօրու գաւառական ազնուականութիւնը միջնորդութիւն յարուցեց՝ զէմստվօ մտցնելու համար, և աւարտեց խօսքը, դիմելով խորհրդակցութեան անդամներին. «Դուք բերել էք այստեղ լոյս, գիտութիւն. հողի կարիքը և հնաւուրց Թիֆլիսը լայն բացելով ձեր առաջ իր դռները՝ ի բոլոր սրտէ ողջունում է ձեզ։ Բարի էք եկել, պարոններ, թող վերջնապէս ձեր աշխատութիւնները պսակվեն աջողութեամբ»։

Դրանից յետոյ Ալ. Քալանթար ողջունեց խորհրդակցութիւնը ասելով. «Թիֆլիսի նահանգի գաւառական քաղաքների ներկայացուցիչները լիազօրել են ինձ ողջունել նրանց կողմից նահանգական ներկայ խորհրդակցութիւնը, որ հրաւիրված է զէմստվային հիմնարկութիւններ մտցնելու խնդիրը քննելու։ Թիֆլիսի նահանգի քաղաքները, որ նորերս միայն ստացել են ինքնավարութիւն, իրանք գիտեն, թէ որքան այդ ինքնավարութիւնը արդիւնաւոր կերպով է ազդում քաղաքային տնտեսութեան վրա, դնելով նրան կանօնաւոր ինքնուրոյն զարգացման ճանապարհի վրա, և համոզված են, որ զէմստվային ինքնավարութեան մտցնելը ոգի կը ներշնչէ նահանգի և նրա բոլոր գիւղական մասերի ու քաղաքների հասարակական-տնտեսական կեանքին։ Ինքնավարական պահանջի անհրաժեշտութիւնը զգացվել է մեր երկրի մէջ վաղուց, և նրա բացակայութիւնը խոչընդոտ է հանդիսացել մեր կեանքի տնտեսական և հասարակական առաջադիմութեան համար։ Եւ առանձին դէպքում զէմստվային ոգու պահանջները նուաճել են իրանց համար որոշ տեղեր իրականութեան մէջ։ Երբ, օրինակ, մեր երկրում խնդիր ծագեց բարեկարգելու ջրաբաշխութեան գործը, այն ժամանակ պարզվեց, որ այդ գործին պէտք է տալ զէմստվային կազմակերպութիւն և որ տեղական շահերի պաշտպանութիւնը պէտք է յանձնել տեղական ընտրեալներին։ Նոյնը կարելի է ասել դպրոցական հոգաբարձութիւնների, զանազան հիմնարկութիւնների կազմակերպած կրթական, բարեգործական, արհեստագիտական ձեռնարկութիւնների մասին։ Զէմստվային միտքը մշտապէս յիշեցնում էր իր իրաւունքների մասին, բայց կազմակերպութեան բացակայութիւնը դատապարտել էր նրան ամլութեան։ Զէմստվային միտքը կորչում էր չը գտնելով իր համար գործադրութիւն։ Իսկ երբ տեղական ինքնավարութիւնը կը հաստատվի մեր գաւառում, այն ժամանակ ժողովրդական ներկայացուցիչները միասին միացեալ ոյժերով կը քննեն իրանց կարիքները, կը պարզեն տեղական տնտեսութեան պայմանները, միջոցներ կը մշակեն կեանքի վէրքերի բուժման համար և կը լարեն իրանց տնտեսական ոյժերը իրագործելու կուլտուրական նպատակներ։

«Ես, իբրև լիազօր գաւառական քաղաքների կողմից և իբրև զէմստվային նախապատրաստական ժողովների անդամ, ողջունելով զէմստվօյի ծրագիրների մշակութեան սկզբունքութիւնը, լիայոյս եմ, որ զէմստվօն կը տայ մեզ հնարաւորութիւն ի մի հաւաքելու մեր կոլոր կուլտուրական ոյժերը, զարգացնելու ինքնագործունէութիւնը ժողովրդի մէջ և սկսած փոքր զէմստվային միութիւններից մինչև բարձր ինքնավարական մարմինները կառուցանելու ժողովրդական ինքնագործութեան մի հոյակապ շէնք։ Դէպի բեղմնաւոր աշխատանք»։

Այնուհետև Վ. Մենրաբեան գիւղացիութեան կողմից յայտնեց իր մեծ ուրախութիւնը, որ հրաւիրված են նահանգի բոլոր ներկայացուցիչները մշակելու ինքնավարութեան ծրագիր և բարձրացնելու ժողովրդական ինքնագործութիւնը նահանգի հասարակական-տնտեսական կեանքում։

Խորհրդակցութիւնը հետևեալ հեռագիրն ուղարկեց Փոխարքայ կոմս Վօրօնցօվ-Դաշկօվին.

«Ձեր առաջարկութեան համաձայն՝ զէմստվօ մտցնելու համար՝ նահանգական խորհրդակցութեան գումարված պաշտօնատար անձինք և ազգաբնակութեան բոլոր դասակարգերի ներկայացուցիչները խնդրում են ընդունել անկեղծ շնորհակալութիւն երկրի վերաշինութեան մասին ձեր հոգսերի համար. յոյս ունեն Ձեր պայծառափայլութեան աջակցութեան վրա զէմստվային րէֆօրմի մասին Բարձրագոյն իշխանութեան առաջ և միջնորդում են լինել արտայայտիչ իրանց հաւատարիմ հպատակային զգացմունքների առ Թագաւոր Կայսրն և ցանկութիւն՝ երջանկութիւն Գահաժառանգ Ցեսարեւիչին, որի անուանակոչութեան օրը բացվեց խորհրդակցութիւնը»։

ALLIANCE FRAÇAISE-Ի ԹԻՖԼԻՍԻ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Կիրակի, հոկտեմբերի 4-ին, տեղի ունեցաւ ֆրանսերէն լեզու տարածող Alliance Française—Ֆրանսիական Միութիւն—ընկերութեան Թիֆլիսի բաժանմունքի բացումը։

Յիշեալ ընկերութիւնը հիմնվել է Պարիզում 1883 թւին, ներկայումս ունի աւելի քան 50 հազար անդամներ և 450-ից աւելի բաժանմունքներ եւրոպական զանազան երկիրներում։

Նրա բաժանմունքները Ռուսաստանում կան առայժմ՝ մայրաքաղաքներում, Օդեսսայում, Կիեւում, Նիժնի-Նօվգօրօդում և վերջապէս Վլադիկավկազում։

Ընկերութեան նպատակն է ֆրանսերէն լեզուի գիտութեան տարածելը։ Դրա համար ընկերութիւնը կազմակերպում է գրական երեկոյթներ, բեմական ներկայացումներ, դասախօսութիւններ ֆրանսերէն լեզուով, բացում է ձրի դասընթացքներ ֆրանսերէն լեզու սովորողների համար, մանկավարժական դասընթացքներ այն ուսուցիչների համար, որոնք պատրաստվում են դասաւանդելու ֆրանսերէն լեզուն և այլն։

Ժամանակով տեղական բաժանմունքը մտադիր է կազմակերպել իր անդամների և ցանկացողների համար էժանագին էքսկուրսիաներ դէպի Ֆրանսիա՝ լեզուի, երկրի, նրա կազմի և կենցաղի հետ մօտից ծանօթանալու նպատակով. Նման էքսկուրսիաներ արդէն սարքում է Մօսկվայի բաժանմունքը և մեծ աջողութեամբ։

Ընկ. տեղական բաժնի առաջին ընդհ. ժողովին, որ կրում էր կազմակերպչական բնոյթ, եկել էին 38 անդամներ,—բոլոր անդամների թիւը առայժմ մօտ 50 է,—որոնք ընտրեցին վարչութեան և վերաքննիչ յանձնաժողովի անդամներ։ Բաժանմունքի և վարչութեան նախագահ միաձայն ընտրվեց Շ. դը-Սէն-Մալին, որը, ի դէպ ասած, հիմնարկութեան ոգին է։ Նա ողջունեց բաժանմունքի բացումը մի տաք ճառով։

Չունենալով առայժմ սեփական բնակարան՝ բաժանմունքը ներկայումս օգտվում է անդամ Լեւանդովսկու ուսումնարանական շէնքից, որը սիրալիր կերպով ձրի է տրված։

Պէտք ափսոսալ, որ, չը նայած չնչին անդամավճարին (տարեկան 3 ր.), մինչև այժմ քիչ անդամներ են գրվել։ Ուզում ենք այս հանգամանքը վերագրել այն բանին, որ նախապէս քչերին է յայտնի եղել բաժանմունքի բացումը։

Ցանկալի է, որ Թիֆլիսի ինտելիգենտ հայ հասարակութիւնը աւելի շատ թւով մասնակցէր ընկերութեանը, որից նա միայն կարող է շահվել։ Հիլդա Զաքարեան

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Շուլավէր, 27 սեպտեմբերի

Սեպտ. 24-ին, Թիֆլիսի նահանգապետից եկած հրահանգի համաձայն, Բօրչալուի գաւառում, Շուլավէր, Վօրօնցօվկա և Սարվան գիւղերում, կատարվեցին ընտրութիւններ և գաւառից ընտրվեցին 3 ներկայացուցիչներ, որոնք մասնակցելու են Թիֆլիսում նահանգական խորհրդին՝ Կովկասում մտցվելիք ապագայ զէմստվօյի տիպեր մշակելու մասին։

Գաւառի 8 ռուսաբնակ գիւղերը ընտրեցին մի ներկայացուցիչ, իսկ մօտ 103 թուրք գիւղերը մի ներկայացուցիչ, իսկ 175 հայ, վրացի և յոյն գիւղերը նոյնպէս մի ներկայացուցիչ, այն էլ ընտրութիւնը կատարեց ոչ թէ ժողովուրդը, այլ գիւղական դատաւորները։

Հայերը, վրացիները և յոյներն իրանց ներկայացուցիչ ընտրեցին Վախտանգ Մեհրաբեանցին։

Պերասան Աղայեանը, տեղիս սիրողների մասնակցութեամբ, ներկայացրեց «Ոճրագործի ընտանիքը»։ Ժողովուրդը հեռացել է ներկայացումից ամենալաւ տպաւորութեան տակ։

Մխիթարական երեւոյթ է, որ Աղայեանի նման դերասաններ չեն մոռանում գաւառները և այցելութեան գալով այդ խաւար անկիւնները՝ սթափեցնում են թմրութիւնից գիւղացիներին։ Ցանկալի էր միայն այդ ներկայացումները լինէին տեղական խաւերին հանրամատչելի։

Չը պէտք է մոռանալ գիւղը, գաւառը, այն տեղերում լոյսի, գիտակցութեան աւելի կարիք կայ, քան քաղաքներում։

Այգեկութը մեզանում արդէն սկսվել է։ Գիւղացիները տենդոտ աշխատանքի մէջ եռում-զեռում են։ Մեծ քանակութեամբ սայլերով այստեղից խաղող է արտահանվում Թիֆլիս ծախու։ Գուդը այստեղ վաճառվում է 80—90 կոպէկով, Թիֆլիս՝ 1 ր. 20 կ.—1 ր. 40 կ.։

Մտադրութիւն կայ տեղիս գրադարան-ընթերցարանը վերաբանալ անդամավճար նպաստներով։

«Բլլան» աղբիւրի ջուրը գիւղ բերելու համար այստեղ ստացվեցին մի քանի վագօն խողովակներ, պարագաներ։

Տանուտէր Մ. Միրաքեանը լաւ կանի, եթէ չը դանդաղի, այլ շտապի կատարումն տալ այն անյետաձգելի հասարակական պահանջներին, որոնք ներկայումս հերթական են և կենսական նշանակութիւն ունեն։

Գ. Բ.

ՅՕԳՈՒՏ ԱՂԱՆԱՑԻՆԵՐԻ

Նախորդ համարում (№ 210) հրատարակածից յետոյ ստացանք. 1) Թիֆլիսում, մի անձից—2 ր., 2) Սամարղանդից, Աղ. Աղաբաբեանի ձեռքով հանգանակած, Գ. Մարտիրօսեանի տանը խնճոյքի ժամանակ—20 ր., 3) Նիկօլսկից (Ուսսուրեյսկի երկիր, Պրիմօրսկի շրջան) լուսանկար Սմբատ Բուդաղեանցի ձեռքով, հանգանակված տեղական հայերից—71 ր., 4) Ալեքսանդրօպօլից, Յակօբ Տէր-Յակոբեանի միջոցով, Վերին-Ագուլիսի հասարակութեան կողմից երիտասարդների նախաձեռնութեամբ նուիրաբերված—69 ր. 75 կ., 5) Ախալցխայից, Խաչատուր Մակարեանից, սեպտ. 20-ին իր հարսանիքի հանդիսի ժամանակ ժողոված—5 ր. 50 կ., 6) Ախալքալաքի քահ. Յար. Միրիմանեանի ձեռքով ժողոված—2 րուբլի։

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՑ

Հայ-թուրքական ընդհարումների գործը Բագւում

Դատախազի ճառը

Կանգ չառնելով մանրամասնութիւնների վրա, անալիզի չենթարկելով չը ստուգված լուրերը, դատախազը բաւականանում է մեղադրվողների գործողութիւնները քննելով։

Բագւի դէպքերը իրանց վրա դարձրին ամբողջ երկրի, համուր աշխարհի ուշադրութիւնը։ Թագաւոր Կայսրին հաճելի եղաւ Բագու ուղարկել սենատոր Կուզմինսկուն, որի քննութեան հետեւանք անկարգութիւնների վերաբերութեամբ՝ եղաւ մեղադրեալների աթոռների վրա նստած անձանց դատարանին յանձնելը, որովհետեւ պարզվեց նրանց լիակատար անգործունէութիւնը այն ժամանակ, երբ չորս կողմը կոտորում էին, հրդեհում էին, կողոպտում էին...

Մեղադրվողները ձգտում են հաստատել, որ դէպքերը տարերային էին, իսկ մինչդեռ պրիստաւ Մամէդ-բէկօվը ամբոխին կանգնեցնում էր խօսքերով, իսկ Բօրօդինը ցրում էր մարդկանց մահակով...

Այնուհետեւ դատախազը թւանշաններ է բերում կոտորածի օրերին նաւթի աշխարհում և Բագւում գտնվող զօրքերի թւի մասին. հետեւակ նաւաստիներ 623, կազակներ 258 և զինուորներ 1586. Բալախանում կար մի հարիւրեակ կազակ։ Զօրքեր աւելի կային, քան հարկաւոր էր։

Զօրքերի լիուլի թիւը չը փրկեց քաղաքը սոսկալի դէպքերից, որոնց չորս օրվայ ընթացքում ծագեց միմիայն դատական գործեր.—110-ը սպանութիւնների, 202-ը մահափորձերի ու վիրաւորումների, 180-ը կողոպուտների և 5-ը հրկիզումների մասին։ Պաշտօնական տեղեկութիւնների հիման վրա այդ օրերում սպանվեցին 249 և վիրաւորվեցին 97 մարդ։ Դատախազը գտնում է, որ թւանշանները վերջնական չեն, քանի որ շատ վիրաւորներ ցրվել էին, իսկ սպանվածներին ամբոխը ժողովում էր։

Կանգ առնելով այնուհետեւ ոստիկանապետ Դէմինսկու գործողութիւնների վրա, դատախազը գտնում է, որ ոստիկանութեան պետը ցոյց տուեց լիակատար անգործութիւն ամեն բանում։ Եթէ հարցնենք, թէ ինչի մէջ էր Դէմինսկու գործողութիւնները կայանում անկարգութիւնների ժամանակ, հարկ կը լինի պատասխանել՝ «ոչնչում»։ Ոստիկանապետը ոչ ոքի ընդհանուր ցուցումներ չը տուեց, թէ ինչպէս պէտք է գործել, չօգտվեց զօրքերի աջակցութիւնից։ Չը մեղադրելով չար գիտաւորութեան մէջ Դէմինսկուն, դատախազը բայց և այնպէս յայտնում է, որ նա մեղաւոր է այն կարծիքի առաջ գալու մէջ թէ անկարգութիւնների դէմ կռուել հրամայված չէ։ Վկայ Ջիճիգուրի շատ լաւ բնորոշեց անգործունէութիւնը. «Ուր սպանում էին, այնտեղ մենք չը կային»։ Դէմինսկին քաղաքի փողոցներով միմիայն շրջագայելիս է եղել զօրքերով։

Անցնելով վկաների ցուցումներին, մեղադրողը կանգ է առնում շտաբս-կապիտան Նավրօցկու յայտարարութեան վրա, որ նախնական քննութեան ժամանակ ասել էր, թէ երբ ծերունի մի հայի վրա կրակ բացին Դադաշեւի քարվանսարայից, Դէմին-

---

կիրը խորտ ու բորտ է և պարունակում է լեռներ ու ձորեր, ոչ ամենուրեք կարելի է կազմակերպել զէմստվային միութիւններ մեծ ազգաբնակութեամբ։ Եւ ինչպէս յայտնի է, վերջին տեսակի հողերի թիւը քիչ չէ Անդրկովկասում։ Յաճախ մի որեւէ ձոր այնպէս խիստ կերպով անջատված է շրջակայքից, որ ոչ մի կերպ հնարաւոր չէ միացնել նրան ուրիշ տեղերի հետ մի զէմստվային միութիւն կազմելու համար։

Եթէ օրինակի համար վերցնենք Թիֆլիսի նահանգի պայմանները, կը տեսնենք, որ նահանգի մի մասում դիւրին է զէմստվային միութիւն կազմել 10—15 և նոյնիսկ 20,000 հոգի ազգաբնակութիւնից, օրինակ՝ Ախալքալաքի գաւառում, իսկ միւսներում նոյն նպատակի համար դժուար է միացնել նոյնիսկ մի 5000 հոգու, օրինակ՝ Թիօնեթի գաւառում։ Արդարեւ՝ Ախալքալաքի գաւառում հաշւում են 250,000 դեսեատին հող, իսկ Թիօնեթի գաւառում 442,614 դես.։ Ինչ վերաբերում է ազգաբնակութեանը՝ առաջինում կայ 71,003 հոգի 107 գիւղերում, երկրորդում 35,417 հոգի 241 գիւղերում։ Ուրիշ խօսքով՝ Ախալքալաքի գաւառում միջին թւով մի գիւղի վրա ընկնում է 663 հոգի, իսկ մի հոգու վրա 3,5 դեսեատին գաւառի ընդհանուր տարածութիւնից, մինչդեռ Թիօնեթի գաւառում մի գիւղի վրա գալիս է միայն 147 հոգի և մէկ հոգու վրա 12,5 դեսեատին հող։ Եւ ուրեմն Թիօնեթի գաւառը ունի 4 և կէս անգամ աւելի մանր գիւղեր և $3^{1}/_{2}$ անգամ աւելի նօսր է բնակեցված, քան Ախալքալաքի գաւառը։ Ուստի, եթէ որոշված լինէր զէմստվային միութիւնները կազմել հաւասարաչափ ազգաբնակութեամբ, օրինակ 15,000 հոգուց, այն ժամանակ անհրաժեշտ կը լինէր Թիօնեթի գաւառում միացնել մի տեղ 102 գիւղ և բռնել մեծ տարածութիւն 187,500 դեսեատին, այսինքն մի փոքր աւելի պակաս, քան կէսը այդ ընդարձակ գաւառի, մինչդեռ Ախալքալաքի գաւառում խմբված կը լինէին մի տեղում միայն 22 գիւղ 52,817 դեսեատին տարածութեամբ։ Այստեղից հասկանալի է, որ փոքր զէմստվային միութիւնները չեն կարող միատեսակ չափ ունենալ ոչ տարածութեամբ, ոչ էլ ազգաբնակութեան քանակով, և որ եթէ Ախալքալաքի գաւառում հնարաւոր է կազմել 15,000 հոգուց մի զէմստվային միութիւն, ապա Թիօնեթի գաւառում պէտք է վերցնել երեք անգամ աւելի քիչ ազգաբնակութիւն, որովհետեւ նոյնիսկ 5000 հոգի մի տեղ խմբելու համար հարկաւոր կը լինի մի կազմակերպութեան մէջ մտցնել 34 գիւղ և 62,800 դեսեատին ընդարձակ տարածութեամբ։

Եւ այդպէս՝ փոքր զէմստվային միութիւնների սահմանները չեն կարող նախօրօք որոշվել մի չափով։ Նրանց կազմակերպութիւնը պէտք է իրագործել ազգաբնակութեան խորհրդակցական ժողովներում, որոնք նուիրված կը լինեն գաւառական կամ նահանգական զէմստվօյի նշանակած յատուկ լիազօրների կողմից։

Մինչև այժմ ասվածների հիման վրա՝ մենք կարող ենք առաջարկել հետեւեալ ձեւակերպութիւնը Անդրկովկասի փոքր զէմստվային միութեան մասին.

Փոքր զէմստվային միութիւնը է ինքնավար, անդասային, ինքնահարկատու մի կազմակերպութիւն, որ բռնում է գաւառի տարածութեան մի մասը եւ պարունակում է իր մէջ 5000—15,000 հոգի երկսեռ ազգաբնակութիւն։

(Կը շարունակվի)

...կին այդ բօպէին 50 կօզակներով կանգնած էր հէնց այդտեղում բոլորովին անմասնակից: Այս դատախազը ի հաստատումն Դէմինսկու անգործութեան բերում է Բէկօվի, Վորօնօվի, Սաֆարօվի ցուցումները, որոնք յայտնեցին, որ Դէմինսկին չը կանգնեցրեց զինված թուրքերին, ասելով որ դրանք հաւանօրէն Բիբի-Հէյբաթի բանուորներից են:

Զօրքերից օգտվելիս Դէմինսկին գործում էր զօրքերի համար տրված հրահանգների հակառակ: Վկայ Խախուտօվը բոլորովին պարզ կերպով Դէմինսկու վարմունքը անուանեց յուզիչ, գրգռիչ:

Առաջ բերվածի հիման վրա դատախազը պահանջում է Դէմինսկուն ամենամեծ պատիժը տալ քր. պատ. 2-դ մասի 341-դ յօդուածի ուժով:

Մամեդ-բէկօվի վերաբերութեամբ շատ են խօսել, որ նա ահագին ազդեցութիւն ունի թուրքերի մէջ: Նրա կարգադրութիւնները կատարում էին: Բայց Մամեդ-բէկօվը չօգտվեց նրանից, ինչ որ ունէր: Նա զէնքերը չէր խլում. նրա աչքերի առաջ կրակում էին, սպանում էին: Պէտք է հաւատալ Դէկակաչու ասածներին, թէ ոստիկանատանը զէնքեր էին հայթայթում թուրքերին: Ամբոխի զինումը հերքելի չէ այն անձանց յայտարարութիւններով, որոնք ստանալով զէնք՝ պէտք է հերքեն այդ հանգամանքը:

Ձը մեղադրելով Պօդգօրնուն խօսքի անձուկ մտքով, ինչպէս հանգուցեալի, դատախազը գտնում է, որ նրա գործողութիւնները, իբրեւ ոստիկանատուն, տանելը պէտք է դատապարտել:

Մեղադրվող Նիժարաձէն հնարաւորութիւն ունէր իր երեխայի հիւանդութեան դէպքում բժշկի եռևից կալ, թաղական վերակացու և պահակներ ուղարկել, իսկ մինչդեռ ուրիշ դէպքերում, աւելի քան կարևոր, նա այդ հնարաւորութիւնը չէ գտնում: Ինքն ամենուրեք ցոյց է տուել անգործութիւն: Բաբաջանեանի տան հրդեհին նա բնաւ չէ եղել:

Նիժարաձէի օգնական Սուլթանօվը ման էր գալիս քաղաքում՝ զինված ազգականներ ուղեկցութեամբ. «ընտանեկան բարեգործութիւնը լաւ բան է, բայց այս դէպքում անտեղի»:

Զինված մարդկանց հետ միայն զրուցելիս է եղել և ոչ թէ զինաթափ արել նրանց: Նրա գնալը հիւանդանոց ծառայութեան առանձին օգնութիւն չէ նշանակում, երբ հարկաւոր էր ուրիշ տեղերում լինել:

Պրիստաւ Բօրօդինը ուրիշ քաղաքամասերում երևացել է աւելի տեսքի համար: Թողնելով իր քաղաքամասը, նա ուրիշ տեղերում «ձեռնափայտով» ցրում էր ամբոխը, երբ հարկաւոր էր գործել եռանդով, որովհետև նրա աչքերի առաջ սպանութիւններ էին տեղի ունենում:

Մեղադրվող Շախտախտինսկին, կատարելով իր պարտականութիւնների մի մասը, բայց և այնպէս ձգտում չէր ցոյց տալիս կատարել իր պարտականութիւնը ամբողջովին:

Ոստիկանապետ Խօմիցկին վկաների յայտնածով հանդիսանում է խորամանկ, ագահ, բայց հմուտ ոստիկանապետ: Նա խորհուրդ է տուել տանը նստել, աղօթել Աստուծուն. լաւ խորհուրդներ են ի հարկէ, բայց ոստիկանապետից պահանջվում էր աւելին:

Հաշտարար յանձնաժողովի հետ շրջան կատարելով, նա «աջողութեամբ» ուշացաւ Ռօմանիի կոտորածին...

Նրա վրա այն ժամանակ հէնց այն էր ուզում էին ինքնակամ դատաստան կտրել, նա դրանից յետոյ խուսափում է իր պարտականութիւններից, բայց դրանում ոչ մի գովելի բան չը կայ: Լինելով ծառայութեան մէջ, նա չօգտվեց այն միջոցներից, որոնք բաւական էին անկարգութիւնները ճնշելու համար:

Բոլոր մեղադրեալները դատարան են բերել իրանց վկաներին: Մի կողմից այդ վկաները ոստիկանական պաշտօնեաներ են, որոնք ներկայումս իսկ գտնվում են կախման յարաբերութեանց մէջ. միւս կողմից կան այնպիսի վկաներ, որոնք ասում են՝ «Մեր բայօնում ամեն բան լաւ էր». իսկ այդ բայօններում, ինչպէս մենք տեսնում ենք, եղան մի շարք սպանութիւններ, կողոպուտներ, հրդեհումներ:

«Երբ, պարոնայք դատաւորներ, ձեր խիղճը կը համակվի խղճահարութեամբ դէպի մեղադրեալները, յիշեցէք նաև այն անմեղ զոհերին, որոնք եղան մեղադրվողների անգործութեան շնորհիւ»:

Դատախազի ճառից յետոյ քաղաքացիական պահանջ ներկայացնողները յայտնեցին պալատին, որ նրանք պաշտպանում են իրանց պահանջները տրված յայտարարութիւնների սահմաններում:

Միրզաբէգեան, որ խնամակալ է նշանակված սպանված Պետրոսեանի վեց երեխաների վրա, որին հասցրին 17 վէրք, ներկայացրեց պահանջ 8 հազար րուբլու:

Ադամեանների խնամակալը հօր սպանութեան, ստացուածքը կողոպտելու համար ներկայացրեց 23,270 ր. պահանջ:

Քոչարեանը տունը քարուքանդ անելու համար՝ 11,869 ր.:

Տ. Գրիգորեանը ամուսնու սպանութեան, խանութը կողոպտելու համար՝ 12,000 ր.:

Տ. Յովհաննիսեանը—3200 ր., Լազարեվի տանը այրված որդու և կայքը փչանալու համար:

Տ. Մարտիրոսեանը՝ 1000 ր.:

Զախարիյ Գորտնօվ, որ խանութի տէր էր, իսկ այժմ մնացել է առանց դրամի և անգործ, 7150 ր.:

Այս բոլոր պահանջները ներկայացված են բոլոր մեղադրեալներին:

Քաղաքացիական պահանջ ունեցողներից յետոյ խօսեցին մեղադրեալների պաշտպանները, որոնց ճառերը, ինչպէս նաև պալատի դատավճիռն, արդէն տպվեց «Մշակի» կիրակնօրեայ համարում:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

— Վաղը Թիֆլիս կը հասնի Կովկասի Փոխարքայ կոմս Վօրօնցօվ-Դաշկօվը: Քաղաքը պատրաստվում է հանդիսաւոր ընդունելութիւն ցոյց տալու կոմսին:

— Երէկվանից վերսկսվեցին դասախօսութիւնները դպրոցից դուրս կրթութիւն տարածող հանրակրթական դասընթացքներում՝ առևտրական դպրոցի շէնքում: Առաջին կիսամեակում դասախօսութիւններ են կարդալու Սավինով և Վասիլէվ 19-րդ դարի ռուսական գրականութեան մասին, Իօսէլիանի և Սպիլիօտի՝ ընդհանուր և ռուսաց պատմութիւն, Ալ. Խատիսեան՝ ֆիզիօլօգիա և առօրեայ կեանքի առողջապահութիւն, Երշով՝ հոգեբանութիւն, Կալիշէվսկի և Պաւլօվ՝ ֆիզիկա, Գարաման՝ հանրամատչելի աստղագիտութիւն և Սենեքերիմ Արծրունի՝ օրէնսգիտութիւն: Մի եռեկոյի համար վճարն է 10 կ. և կէս տարվայ համար 5 րուբլի:

— Անցեալ օրը Թիֆլիսից Պետերբուրգ մեկնեցին Պետական Դումայի անդամներ իշխ. Շերվաշիձէն և Զխէիձէն:

— Կով. Հայոց Բարեգործական Ընկ. խորհուրդը թոյլ է տուել բանալու ընկ. ճիւղեր Ցարսկիէ Կօլօդցում և Գրօզնայում:

— Կովկ. Հայոց Բարեգործական Ընկ. խորհուրդը իր հոկտ. 3-ի նիստում որոշել է յատկացնել դպրոցական նպաստներ Տ. Աֆրիկեանի հաշւով Զաղալու և Վալիաղալու գիւղերի դպրոցներին 200-ական րուբլի, Ալէքսանդրօպօլի շրջանի Մեծ-Քեափանակ գիւղի դպրոցին—250 ր., Էջմիածնի գաւառի Աբարանի շրջանում երկու դպրոցներ բանալու համար—500 ր.:

— Հոկտ. 5-ին Թիֆլիսում վախճանվեց վրաց հասարակական գործիչ և գրող Գրիգօրի Վօլսկին, որ ուսուցչի պաշտօն էր կատարում վրաց ազնուականական դպրոցում: Հանգուցեալը ունի շատ առանաւորներ թէ ինքնուրոյն և թէ թարգմանական. նա մասնակցում էր բոլոր հասարակական գործերին:

— Պետական Դումայի անդամ Զխէիձէն անցեալ տարվայ նման այս տարի էլ Թիֆլիսում գտնված ժամանակ ժողովեց բաւական քանակութեամբ նիւթեր, վերաբերող Կովկասի զանազան հերթական խնդիրներին և բարենորոգումներին: Այդ նիւթերը պատգամաւորին հարկաւոր են, որովհետև խօսվում է, որ Պետական Դումայում այս նստաշրջանին էլ հարց է յարուցվելու դարձեալ Կովկասի մասին: Հետաքրքրական է թէ ինչ է արել հայ ժողովրդի «ներկայացուցիչ» Յ. Սաղաթէլեանը Կովկասում գտնված ժամանակ:

— Հոկտեմբ. 4-ին Սանահին կայարանը մեկնեցին Թիֆլիսի արհեստաւորաց դպրոցի բարձր դասատան սաները Ալլավերդու հանքերը դիտելու համար:

— Մի խումբ ինժեներներ Թիֆլիսում հաստատում են օդագնացութեան կլուբ:

— Թիֆլիսի էլէքտրաքարշի նոր վերատեսուչ Բատայլը նոր կանոններ է մշակում դժբաղդ դէպքերի առաջն առնելու համար: Նահանգապետը խոստացել է ցոյց տալ լիակատար աջակցութիւն:

— Երէկ «Закавказье» լրագիրը լոյս չը տեսաւ գրաշարների հետ եղած տարաձայնութեան պատճառով:

— Այս տարի Գօրու գաւառում խաղողի բերքը առատ է:

— «Մշակի» այսօրվայ պատասխանների բաժնից կարելի է տեսնել, որ Էջմիածնից մենք ստացել էինք Բարդուղիմէոս եպիսկոպոսից մի նամակ, անգլիացի Թըրթակցի դէմ նրա գործած անպատկառ վարմունքի մասին, և ձգել էինք զամբիւղը, որովհետև այդ նամակը նախ որ ամբողջովին հաստատում է մեր ասածները և երկրորդ ինքն իրան ցոյց է տալիս, որ նա հիւանդ ուղեղի արդիւնք է: Միաժամանակ նա նոյն նամակը ուղղել է «Հովիւ» ու «Սուրհանդակ» թերթերին: Երկուսն էլ հիւրընկալել են այդ մարգարիտը: Թէ «Հովիւը» կարող էր հիւրընկալել այդպիսի մի կեղտոտ նամակ, դա հասկանալի է. բոլոր այն հայ կղերական թերթերը, որոնց աչքն է ծակել միշտ Արիստակէս և Երեմիա եպիսկոպոսների շիտակ գործունէութիւնը, որովհետև նրանք այս և այն քահանային իրանց ծնողների գերեզմանը օրհնելու պատրուակով հարիւրանոցներ չէին ուղարկում իրանց թեկնածութիւնը պաշտպանելու համար, միշտ հայհոյելով պէտք է խօսեն այդ գործիչների մասին և միշտ կարօտ են Բարդուղիմէոսի պէս հոգեկան հիւանդների զառանցանքներին, բայց, ճշմարիտ, մենք չէինք սպասում, որ փոքր ի շատէ մաքրասէր մի թերթ, ինչպէս համարում էինք «Սուրհանդակ» թերթը, տեղ տար այդ նամակին, մի անգամ ևս արձանագրելու համար այն ամօթալի փաստը, որ մի ազէտ և հոգեպէս հիւանդ կղերական թոյլ է տուել իրան վիրաւորել մի օտարականի, որ հիւր էր եկել մեզ մօտ: Բնորոշ է ի միջի այլոց, որ «Հովիւը» առանց մի բառ փոխելու է տպել Բարդուղիմէոսի նամակը, մինչ Ա. Երիցեանը հարկ է համարել ջնջել այդ նամակից այն տեղերը, որոնք ուղղված են Գ. Արծրունու, տեղապահ Երեմիայի և Սեդրակեան եպիսկոպոսի դէմ: Եթէ Ա. Երիցեան գտել է, որ Բարդուղիմէոսի ասածները զրպարտութիւն են այդ անձանց վերաբերմամբ, ուրեմն ևս առաւել նրանք զրպարտութիւն էին Հ. Առաքելեանի վերաբերմամբ, որ ոչ մի կապ չէ ունեցել այն դէպքերի հետ, որոնց ակնարկում է Բարդուղիմէոսը: Եւ դուրս է գալիս, որ ամբողջ զառանցանք-նամակը Ա. Երիցեանը տպել է միայն Հ. Առաքելեանի համար: Ահա և ձեզ բարքեր:

— Թիֆլիսում լուր է ստացվել, որ Ֆրանկֆուրտում վախճանվել է Ալ. Մանթաշեանի ամուսին՝ Դարիա Մանթաշեանը:

— Քեանդակից (Արէշի գաւ.) մեզ գրում են. «Սեպտ. 28-ին մի խումբ թուրք աւազակներ արօտատեղից քշել են 7 գոմէշ: Դէպքը պատահել է հետևեալ հանգամանքներում: Աւազակները երբ գալիս են և արօտատեղից քշում կենդանիներին, հովիւները օգնութիւն կանչելով դէպի գիւղն են վազում: Այդ ժամանակ գիւղումն էր ոստիկանութեան թռուցիկ խումբը, բաղկացած 4 հոգուց: Ոստիկանութիւնը և բազմաթիւ գիւղացիներ գնում են աւազակների եռևից, բայց ոչինչ չեն կարողանում անել և վերադառնում են ձեռնունայն: Թռուցիկ խմբից մէկը տեսնում է անտառում թուրք աւազակներին՝ զինված մօսիններով, բայց աւազակները նախազգուշացնում են ոստիկանութեանը և գիւղացիներին՝ հեռանալ, սպառնալով գնդակահարել»:

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՑ

— Այս օրերս Վարնայում աւարտվեցին հայ «Դաշնակցութիւն» կուսակցութեան ներկայացուցիչների հինգերորդ համաժողովի նիստերը: Կոնգրէսին եկել էին պատուիրակներ Ռուսաստանից, Պարսկաստանից, Թիւրքիայից և Ամերիկայից: Կոնգրէսի նիստերը տևեցին երեք շաբաթ: Քննելով հայոց հարցի ժամանակակից դրութիւնը զանազան երկիրներում, կոնգրէսը որոշեց. ամեն միջոց ձեռք առնել երիտասարդ թիւրքերի հետ միաբան պաշտպանելու համար սահմանադրութիւնը Թիւրքիայում, մտնել Ռուսաստանի բոլոր դիմադրական կուսակցութիւնների կօալիցիայի մէջ և շարունակել միաբան աշխատանք Պարսկաստանի դիմադիր տարրերի հետ միասին: Կոնգրէսը որոշեց նոյնպէս դադարեցնել ամեն սեպարատիստական շարժում հայերի մէջ Ռուսաստանում և Թիւրքիայում: Ինչ վերաբերում է կուսակցութեան ներքին ծրագրին, կոնգրէսը համերաշխութիւն յայտնեց միջազգային սօցիալիստական կուսակցութեան հետ:

Հետևեալ կոնգրէսը կը գումարվի երկու տարուց յետոյ: («Баку»)

— Հայոց լրագիրները խօսում են, որ Կիլիկիայի հայոց կաթողիկոս սրբազան Սահակը ներկայացրել է իր հրաժարականը, որովհետև նրա առաջադրութիւնները Ադանայի գործերի մասին, ուշադրութեան չեն առնըվել: Պատրիարքական խորհուրդը չընդունեց այդ հրաժարականը: Ի նկատի ունենալով Կիլիկիայի հայ ազգաբնակութեան տրամադրութիւնը խմբովին ռուսադաւանութիւն ընդունելու և աչքի առաջ ունենալով Կիլիկիայի եկեղեցու համար մի եռանդոտ հոգևոր պետի բացակայութիւնը, որը կարող լինէր դադարեցնել այդ կրօնափոխութիւնը, որը ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ ժամանակաւոր տրամադրութեան հետևանք, օսմանեան կառավարութիւնը լրջութեամբ ուշադրութեան առաւ այդ դրութիւնը, որը շատ մեծ նշանակութիւն ունի Թիւրքիայի քաղաքականութեան տեսակէտից, և որոշեց ամեն անհրաժեշտ միջոցներ ձեռք առնել՝ կաթողիկոսին բաւարարութիւն տալու համար: («La Turquie»)

— Ադրիանուպօլսի առաջնորդական փոխանորդ Մատթէոս Ինճէեան վարդապետը անցեալ գիշեր յարձակման ենթարկվեց Սկիւտարում, որը բարեբաղդաբար ողբալի հետևանքներ չունեցաւ: Մի անձն, որ անծանօթ է մնացել, ուզեց մահափորձ անել յաջորդի կեանքի դէմ այն բօպէին, երբ նա մտնում էր եկեղեցի: («La Turquie»)

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

— Ռուսաց սինօդի առաջարկութեամբ բոլոր դպրոցներում կիրակի և տօների նախընթաց օրերին, նոյնպէս և Մեծ պասին չեն թոյլատրվելու ներկայացումներ, տեսարաններ և այլ զուարճութիւններ: Այդ օրերին կարող է թոյլատրվել միայն հոգևոր կօնցերտներ կազմելը, այն էլ այն պայմանով, որ դրանց ներկայացումը միաժամանակ չը լինի երեկոյեան ժամասացութեան հետ: («Росс.»)

— «Бирж. Вѣд.» լրագրին հաղորդում են, որ ընդհանուր շտաբի հրամանատարի պաշտօնից արձակված գեներալ Միշլաեվսկին, որ նշանակված է կովկասեան հետևակ զօրաբաժնի հրամանատար, հրաժարական տուեց:

— Պետերբուրգի արական գիմնազիաներից շատերում սկսվեց բարձր դասարանների աշակերտների բժշկական քննութիւնը: Քննութիւնը երևան հանեց բաւական տխուր փաստեր: Այժմ նորից հերթական է դարձված այն հարցը, թէ բժիշկները պէտք է բժշկական խրատներ կարդան բարձր դասարանների գիմնազիստներին:

— Մինիստրների խորհրդի նախագահ Պ. Ա. Ստօլիպին հետաքրքրվեց դրամական-զինուորագրութիւն մտցնելու հնարաւորութեան նախագծով Ռուսաստանում: Նա դիմեց ֆինանսների մինիստրին, խնդրելով իր կարծիքը յայտնել այդ հարցի մասին մերձակայ ապագայում: Ֆինանսների մինիստրը կարգադրեց, որ փաստեր հաւաքեն լուսաբանելու այդ հարցը: Որպէս հաղորդում է «Бирж. Вѣд.» լրագիրը, ֆինանսների մինիստրութեան մէջ, չը նայելով որ հրապուրիչ է եկամտի նոր աղբիւր բանալու հնարաւորութիւնը, բացասաբար են վերաբերվում նախագծին և նախագծված հարցի մտցնելը համարում են վաղաժամ դէպի գլխահարկը:

— Քաղ. ինքնավարութեան կազմակերպութեան նախագիծը Լեհաստանի թագաւորութեան մէջ այս օրերս կը քննվի տեղական տնտեսութեան գործերի գլխաւոր վարչութեան մէջ Լեհաստանի ազգաբնակութեան ներկայացուցիչների մասնակցութեամբ: Խորհրդակցութեան կազմի մէջ մտնում են 11 լեհ—մէկը Վարշավայից և մէկ մէկ էլ իւրաքանչիւր նահանգից—և 10 ռուս, մէկ մէկ իւրաքանչիւր նահանգից, և բացի դրանից Լիւբլինի և Պետրոկօվի նահանգապետները և իսկական պետական խորհրդական Ձիլօվ, բարեգործական հիմնարկութիւնների գլխաւորը: Խորհրդակցութեան կազմի մէջ ոչ մէկ հրեայ չը կայ: Լուրերի համեմատ, հրեայ ազգաբնակութիւնը, որի թիւը Լեհաստանում $1\frac{1}{2}$ միլիօն է, միջնորդութիւն յարուցեց, որ թոյլատրվի գոնէ երեք հրեաների մասնակցութիւնը խորհրդակցութեան մէջ, որպէս ներկայացուցիչներ՝ հրեաներով խիտ բնակեցված երեք քաղաքների, այն է Վարշավայի, Լօձի և Լիւբլինի:

— Ֆինանսների մինիստրութիւնը պատուիրագրեց քննել խաղատոմսերը (выигрышные билеты), ի նկատի ունենալով որ վերջին ժամանակներս մեծ թւով կեղծված տոմսեր են երևացել:

— Գուչկօվը յայտնել է ժուռնալիստներին, որ կառավարութիւնը, մտցնելով եկամտային հարկը, խոստանում է 25 միլիօն րուբլի յատկացնել կրթական գործին:

— «Б. В.» լրագրի ասելով արդարադատութեան մինիստր Շչէգլօվիտօվը եռանդոտ է կանչված Հերցենշտէյնի սպանութեան գործի առիթով:

— Ֆինանսական մինիստրութիւնը բաւական է մեծ ուշադրութիւն դարձնել նաւթաբեր հողերի վրա, որոնք այժմ չեն մշակվում: Նորերս մինիստրութիւնը հրատարակել է մանրամասն տեղեկութիւններ այդ հողերի մասին՝ Չելեաքենում, հիւսիսում, Սախալինում և այլն:

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Երկուշաբթի, հոկտեմբերի 5-ին, ռուս դրամատիկ խումբը Արտիստական թատրօնում խաղաց Շպաժինսկու 5 գործ. «Հին ժամանակները» դրաման:

Դրամայի սիւժէտը վերցված է Ռուսաստանի ճորտատիրութեան ժամանակներից, որը պարզորոշ կերպով հնարաւորութիւն է տալիս գաղափար կազմել, թէ ինչ կարգի կամայականութիւններ ու բռնութիւններ էին կատարվում հարուստ կալուածատէր ազնուականների ձեռքով, որից տուժում էին ոչ միայն ճորտ գիւղացիները, այլև նոյնիսկ փոքր կալուածատէրերը:

Հարուստ կալուածատէր Ռախմանօվը սիրելով փոքր կալուածատէր Իվկօվի Մաշա անունով աղջկան՝ առաջարկում է հօրը կնութեան տալ իրան Մաշային: Սակայն Իվկօվը, ի նկատի ունենալով Ռախմանօվի բռնակալական յատկութիւնները, մերժում է նրա առաջարկը, որի արդիւնքը լինում է այն, որ նա՝ Ռախմանօվը հրամայում է իր մարդկանց բռնի կերպով տանել Մաշային իր տունը, որի շնորհիւ հայրը, ապարդիւն տեղը այս ու այն ազդեցիկ անձից արդարութիւն հայցելով, յուսահատվում է և հոգեկան անչափ տանջանքների շնորհիւ օր առաջ մեռանում:

Աննկարագրելի տանջանքներ է կրում Մաշան և երկար ժամանակ անձնատուր չէ լինում իրան յափշտակողին, մինչև որ Ռախմանօվը կնոջ սիրտը շահելու և դէպի ինքը լաւ տրամադրելու համար փոխում է իր բնաւորութիւնը, անշուշտ դէպի Մաշան տածած սիրոյ դրդված, որի արդիւնքը լինում է այն, որ Մաշան աստիճան առ աստիճան սկսում լաւ տրամադրվել դէպի Ռախմանօվը և վերջ ի վերջոյ նոյնիսկ սկսում է սիրել նրան: Սակայն այդ երջանկութիւնը երկար չէ տևում, որովհետև Ռախմանօվի նախկին տնտեսուհին, որը միաժամանակ և նրա հոմանուհին է, նախանձից և միաժամանակ դէպի Ռախմանօվը տածած սիրուց դրդված թոյն է լցնում Մաշայի համար բերված դեղի շշի մէջ, բայց անաջող, որովհետև շուտափոյթ բժշկական օգնութեան շնորհիւ, նա՝ Մաշան ազատվում է մահից: Սիրոյ շնորհիւ ոչխարային հեզութեան փոխված Ռախմանօվի բարկութիւնը չափազանց է, և երբ նա գալիս է իր նախկին սիրուհու՝ Կլավդիայի մօտ և նրանից լսում նրա յանցանքի խոստովանութիւնը, ձեռք է գցում սեղանի վրա դրված դանակը և նրանով ուզում է սպանել Կլավդիային, սակայն նոյն բօպէին վրա է հասնում Մաշան և, որպէս փրկութեան հրեշտակ, փրկում է նրան վերահաս մահից, սակայն ապարդիւն, որովհետև ինքը՝ Կլավդիան, չը դիմանալով կրած տանջանքներին, նոյն դանակով, որով ուզում էր նրան սպանել Ռախմանօվը, կտրում է իր պարանոցը և մեռնում:

Պիէսը, անշուշտ, ունենալով իր ուսանելի կողմերը, ունի և թերութիւններ, որոնք նսեմացնում են որոշ չափով նրա ամբողջութեան գեղեցկութիւնը. սակայն նա ռեպերտուարի մէջ կարող է գրաւել իր տեղը: Մեզ հիացմունք պատճառեց Բարատօվի անզուգական և վերին աստիճանի մտածված, չափված ու ձևված խաղը: Մեր կարծիքով, ով ուզում է ամփոփ գաղափար կազմել ճորտատիրութեան ժամանակներում կալուածատէրերի հոգեբանութեան, նրանց բռնակալական յատկութիւնների մասին, թող տեսնի Բարատօվին Ռախմանօվի դերում:

Կրէչէտօվան Կլավդիայի դերում շատ աջող էր, իսկ Սարնեցկայան Մաշայի դերում տեղ-տեղ աջողակ էր: Միւսները անսամբլը պահպանեցին: Թատրօնը, շնորհիւ գների հանրամատչելիութեան, լիքն էր:

Յ. Գ.

ՄԱՄՈՒԼ

Այն համաձայնութիւնը, որ կնքվել է օսմանեան Միութիւն և Առաջադիմութիւն կօմիտէի և «Դաշնակցութիւն» կոչված հայ կազմակերպութեան մէջ, մեկնաբանվում է տարբեր տարբեր տեսակէտներով, զանազան ուղղութեան և հոսանքի պատկանող լրագիրների կողմից:

Թիւրքահայ մամուլը գրեթէ միաբերան պախարակում է դաշնակցականների այդ քայլն այն տեսակէտով, թէ այն բօպէին, երբ թիւրքաց կառավարութիւնը ամեն կերպ աշխատում է վերացնել, ջնջել հայոց ազգային իրաւունքները՝ ստացած առանձնաշնորհութիւնները կամ ներքին սահմանադրական ինքնավարութիւնը, այդպիսի բօպէին ոյժ տալ այդ կառավարութեանը այս և այն մասնակի համաձայնութիւններով, կը նշանակէ գիտակցաբար վտանգել ազգի գերագոյն շահերը: Ազգային սահմանադրութեան կամ ներքին ինքնավարութեան ջնջման, վերացման մասին խօսք անգամ լինել չէ կարող այժմ, քանի որ սահմանադրական րէժիմը, քարոզված հաւասարութիւնը, արդարութիւնը Թիւրքիայում դեռ թղթի վրա է, քանի որ հայ ժողովրդի դրութիւնը Հայաստանում դեռ չէ բարեփոխված:

Ուրիշ թերթեր այլ տեսակէտով են բնորոշում երևոյթը: Այսպէս, օրինակ, Աստրախանի «Լրաբեր» թերթը (№ 39) այդ համաձայնութիւնը երիտասարդ թիւրքերի և Դաշնակցութեան միջև՝ համարում է փաստ՝ ցոյց տալու, որ Դաշնակցութիւնը չէ կարող այլ ևս ճանաչվել իբրև սօցիալիստական կազմակերպութիւն, որովհետև նրա կնքած դաշըն ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ թիւրք և հայ բուրժուազիայի միացումը, և ծառայելու է բուրժուազիայի շահերին ի վնաս բանուորութեան և գիւղացիութեան շահերի: Դաշնակցութիւնը դրանով ձեռք մեկնեց բուրժուազիային և պարզ ցոյց տուեց իր գոյնը:

*

Կ. Պօլսի «Հայրենիք» թերթը հոկտեմբերի 1/14-ի իր համարում, որ ստացանք երէկ, խօսելով հայոց պատրիարքի հրաժարականի մասին, յայտնում է այն կարծիքը, որ եթէ պատրիարքը, առանց հայ ազգի պահանջած գոհացումը ստանալու, վերադառնայ իր աթոռը, ինչպէս խորհուրդ են տալիս ոմանք, նա ստորացրած կը լինի պատրիարքական դիրքը և յարգված չի լինի ոչ Բ. Դռնից, ոչ քրիստոնեայ ցեղերից և ոչ ևս հայ ժողովրդից:

*

«Հանդէս Ամսօրեայի» մէջ «Ռուսահայ նորագոյն բանաստեղծները» վերնագրով մի ուսումնասիրութիւն է տպվում, հեղինակութիւն Գ. Բալասանեանի: Առաջին յօդուածը վերաբերում է Ալէքսանդր Ծատուրեանին, որի կենդանագիրն ևս տպված է: Հայ բանաստեղծը այդտեղ այսպէս է բնորոշված. «Ծատուրեանը լիրիկ բանաստեղծ է, սիրոյ երգիչ: Նա միշտ սիրում է երգել նաև տանջվող մարդկութեան համար՝ աւետելով բնութեան յաւիտենական այն օրէնքը, որ վաղ թէ ուշ՝ ձմերվան դաժան արտասուքներից յետոյ՝ կենսաբեր գարունն է գալու»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՑԻՍԿՕ ՖԵՐՐԵՐ

Ընթերցողը պիտի գիտենայ, որ մինչև վերջերս Սպանիայում ամեն տարեք վերացված էին սահմանադրական ապահովութիւնները և ամբողջ երկիրը հեծում էր «պաշարման դրութեան» մէջ: Սահմանադրութեան դադարեցնելը և պաշարման դրութեան յայտարարելը եղաւ անցեալ ամառ, յուլ. 15-ին, երբ երկրի զանազան մասերում սկսվեց հզօր ժողովրդական և առաւել բանուորական շարժում Մարոկկօյի պատերազմի առիթով, մի անարդար պատերազմի, որ սպանական

կառավարութիւնը սկսեց պաշտպանելով մի խումբ ագահ կապիտալիստների շահերը։

Բնական էր, որ անարդար «արեան հարկի» դէմ առաւել պիտի բողոքէր ժողովրդի ամենից զարգացած տարրը՝ բանուոր դասը և որ հակակառավարչական շարժումը մեծ թափով բռնկվէր արդիւնագործական կենտրոններում *)։ Եւ այդպէս էլ եղաւ. ոտի կանգնեց այն նահանգը, որ արդիւնագործութեամբ առհասարակ յետ մնացած Սպանիայում աչքի է ընկնում իր զարգացած կապիտալիստական կեանքով—Կատալոնիան և առաւել նրա գլխաւոր կենտրոն՝ Բարսելոնան, սպանական այդ ամենաառևտրական արդիւնագործական քաղաք-նաւահանգիստը։

Բայց պատառմը Բարսելոնան շուտով ընկճվեց. կառավարչական զօրքերը ռմբակոծեցին, այրեցին վճառաշահ քաղաքը։ Եղբայրասպան կռիւը երկու կողմից խլեց աւելի քան 3000 զոհ (որոնցից 1000-ից աւել սպանվածներ)։

Խաղաղութիւնը վերականգնելուց յետոյ քաղաքում սկսվեց կառավարչական «սպիտակ տէրրորը» և զինուորական ատեանների խառնղուռն գործունէութիւնը։ Փակվեցին աւելի քան 90 զանազան բանուորական ընկերութիւններ և 30-ից աւելի «աշխարհական» դպրոցներ։ Եւրոպական արժանահաւատ թղթակիցները լոյս հանեցին, որ մօտ 40 մարդ խաղաղութիւնը վերականգնելուց յետոյ հրացանազարկ եղան նոյն իսկ առանց թեթև հարցաքննութեան։

Ի հարկէ զինուորական ատեանների արդար թէ անարդար, բայց յամենայն դէպս՝ կարճ արդարադատութեան զոհ դարձան բանուորները, նրանց ղեկավարները, և առհասարակ «հակակառավարչական» ճանաչված անձեր։ Այդպէս՝ ընկաւ յայտնի սօցիալիստ Էմ. Ինգլէզիասը (չը շփոթել հռչակաւոր սօցիալիստ Պաբլօ Ինգլեզիասի հետ) և վերջապէս Ֆէրրէրը, որի մասին աւելորդ չի լինի մի քանի տեղեկութիւններ հաղորդելը, ի նկատի ունենալով նշանաւոր հումանիստի (մարդասէրի) անձնաւորութիւնը և այն բուռն բողոքները, որ նրա մահվան պատժի գործադրութեան առիթով լսվում են ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհի զանազան տեղերից, առաւել «լատինական» աշխարհում (Ֆրանսիա, Իտալիա)։

«Ֆրանցիսկօ Ֆէրրէրը,—ասում է մի արժանահաւատ թղթակից («Рус. Вѣд.» № 203),—յեղափոխական չէր. նա մինչև անգամ գործող քաղաքական գործիչ չէր։ Նա Սպանիայի աշխարհիկ դպրոցի հիմնադիրն և անխոնջ քարոզիչն էր։ Այդպիսի դպրոցի մէջ էր նա տեսնում մայրենի երկրի վերակենդանացման և փրկութեան առհաւատչեան։ Աշխարհիկ դպրոցին էր նա նուիրել իր կեանքը և իր նշանաւոր անձնական կարողութիւնը։

«Բայց կղերական-յետադիմական բանակը—և դրանց թւին է պատկանում ներկայ սպանական մինիստրական կաբինէտը կաւելացնենք մենք ռուս թղթակցի խօսքերին,—որ լաւ զգում է, թէ իր տիրապետութեան գլխաւոր պատուանդանը ժողովրդական մասսաների տգիտութիւնն է, Ֆէրրէրին նկատում էր որպէս իր սարսափելի թշնամի-հակառակորդը, խորը նրան ատում էր և ոչ մի միջոց չէր խնայում նրան ասպարէզից հեռացնելու համար։

«Երկու տարի առաջ այդ բանակին աջողվեց Ֆէրրէրին խառնել մի անարխիստական գործի մէջ։ Նրան երկու ամսաչափ բանտ նստացրին, կազմակերպեցին նրա սկսած գործը և պատրաստվում էին հանել նրա համար մահվան վճիռ։ Բայց Ֆրանսիայի և Իտալիայի բուռն բողոքները դատարանական այդ անարդար և գաղտագողի սպանութեան դէմ ունեցան իրանց ազդեցութիւնը։ Կառավարութիւնը ստիպված նշանակեց հրապարակական դատ, և Ֆէրրէրը, եկած բազմաթիւ եւրոպական թղթակիցների ներկայութեամբ, անմասն ճանաչվեց այդ մեղադրանքին և արդարացաւ»։

Այժմ Ֆէրրէրի ոխերիմ թշնամի կառավարութիւնը, օգտվելով արտակարգ դրութիւնից, պատրաստեց Ֆէրրէրի հաստատ կորուստը։ Նրան մեղադրեցին բարսելոնեան անցքերի մէջ, իբր թէ նա ապստամբութեան պատրաստողներից և մասնակիցներից է եղել։

Ի զուր մեղադրեալի ջերմաւորները ապացուցին, որ նա վերջերս, երկու տարուց աւել, ապրում էր Բարսելոնայից դուրս, ուրիշ քաղաքներում, որ նա պատահաբար է մնացել քաղաքում ապստամբութեան ժամանակ՝ հնար չունենալով շարունակել իր ճանապարհորդութիւնը՝ երկաթուղային գործադուլի պատճառով և քաղաքում լինելով չէ մասնակցել կռւին. բոլորը ի զուր։

Դատախազը նրան մեղադրելու համար առաջ էր քաշել նրա՝ անարխիստական գործին մասնակցութիւնը, որից նա անպարտ էր դուրս եկել. մեղադրում էր նրան «ազատ մտածողների» համագումարին մասնակցելուն համար, որից ի գէպ մի տարի առաջ մնացել էր նա յաղթական։ Մեղադրանքի համար...

ցուն համար, որից ի գէպ անցել է 10 տարի. յիշեցնում էր նրա 17 տարի սրանից առաջ արտասանած ճառերը։ Բանտում Ֆէրրէրը ենթարկվեց անասելի նեղութեանց և ծաղրի. Բարսելոնայի նահանգապետը այցելելով նրան ասաց, որ ապստամբութեան մասնակից բոլոր երիտասարդները դաստիարակութիւն են ստացել նրա հիմնական դպրոցներում։

Ֆէրրէրը կարողացաւ բանտից լսեցնել տալ իր ձայնը. Ժօրէսի «L'Humanité» թերթը տպագրեց նրա փաստալից նամակը («Рѣчь», № 265), որի մէջ մի առ մի հերքում էր իր վրա բարդված սուտ մեղադրանքները։ Պարիզի նրա բազմաթիւ ֆրանսիացի բարեկամները աշխատեցին լոյս սփռել այս գործի վրա։ Ֆէրրէրին իր պաշտպանութեան տակ առաւ «Սպանական արհաւիրքների անմեղ զոհերի պաշտպան» պարիզեան կոմիտէն։ Կոմիտէի անդամներ Անատոլ Ֆրանսը, Պրէսանսէն, Նակէն կազմակերպեցին ցոյցեր, միտինգներ։ Բոլորը ի զուր. Մաուրայի յետադիմական մինիստրութիւնը այս անգամ բաց չը թողեց իր տիրապետութեան հիմքը քանդող իդէական թշնամուն և հրացանազարկ արեց նրան, որպէս զէնքը ձեռքին բռնված ապստամբի...

Պետրոս Զաքարեան

*) Պէտք իմանալ, որ թէև Սպանիայում սահմանված է ընդհանուր զինուորակոչութիւն, սակայն օրէնքը թոյլատրում է դրամական փրկանք (թիւրքական «բեդէլի» պէս մի բան), այնպէս որ զօրքում ծառայում են միայն ժողովրդի որդիները։ Պ. Զ.

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

5 հոկտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Թագաւոր Կայսրը թոյլատրեց Դոնեան պօլիտեխնիկումը անուանել Գահաժառանգ Ալէքսէյի անունով։

Խօլերայով հիւանդացան 19, մեռան 6 հոգի։

Ժամը 12-ին արտասահման մեկնեց իտալական դեսպանը։

«Օրէնքների ժողովածուի» մէջ հրատարակված է Բարձրագոյն հրաման սենատին այն մասին, որ պետական հինգ, տասը և քսանհինգ ռուբլանոց թղթադրամները փոխարինվեն նոր տեսակով։

Ռուսաստանի բազմաթիւ քաղաքներից հաղորդում են, որ մեծ հանդիսաւորութեամբ մաղթանքներ են կատարվել Գահաժառանգի անուանակոչութեան օրվայ առիթով։ Զանազան տեղերում նահանգապետները պակասեցրել կամ փոխել են պարտադիր որոշումները խախտողների պատիժները։ Մոսկվայում տեղի է ունեցել առաջին անգամ Մոսկվայի ոստիկանութեան տօնահանդէսը։

ՄՕՍԿՎԱ։ Ժուժկալութեան ընկերութիւնը բացեց նոր ժողովրդական տուն ճաշարանով և գրադարան-ընթերցարանով իր ամառային վրաց թատրոնում։ Բոլոր շինութիւնները նստեցին մօտ 100 հազար ռուբլի։ Պալատի մինիստրից հեռագիր ստացվեց, որ Բարձրագոյնս թոյլատրվում է տունը անուանել Գահաժառանգի անունով։

Կայսրին ուղարկվեց շնորհաւորական հեռագիր։

ՏՈՒԼԱ։ Հանդիսաւորութեամբ իր գործողութիւնները սկսեց բժշկական շուտափոյթ օգնութիւն հասցնող ընկերութիւնը։

ՕԴԵՍՍԱ։ Ներքին գործերի մինիստրի օգնական Կուրլօվը մեկնեց Ժմէրինկա։

ԿԻԵՎ։ Կազմվում է օդագնացների ընկերութիւն Ռուսաստանում օդագնացութեան զարգացմանը աջակցելու նպատակով։

Արևմտեան 9 նահանգների ռուս ազգաբնակութեան ներկայացուցիչների համագումարը իրան նախագահ ընտրեց Դումայի անդամ Սազօնովիչին։

ՊԵՐՄ։ Կուշվա կայարանում երկու ապրանքատար գնացքներ ընդհարվեցին։ Մարդկանց հետ դժբաղդութիւն չը պատահեց։ 480 պուդ ուժանակ պարունակող վագօնը գերծ մնաց։

ՎԱՐՇԱՎԱ։ Մաղթանքից յետոյ հանդիսաւորութեամբ բացվեցին կանանց բարձր դասընթացքները։

ԿԻԵՎ։ Զիգրինի բանտում բանտարկեալները զօռնելիս զինաթափ արին վերահսկիչներին։ Նրանցից մինը փախաւ, բայց քաղաքում սպանվեց, միւսը վիրաւորվեց։ Վերահսկիչները ատրճանակներից կրակելով զսպեցին կատաղած բանտարկեալներին։ Անկարգութեան ղեկավարը ինքն իրան սպանեց։

ԿՕՊԷՆՀԱԳԷՆ։ Թագաւորը ընդունեց պետական պաշտպանութեան մինիստր Խրիստէնսէնի հրաժարականը և յանձնեց մինիստր-նախագահ կոմս Հօլշտէյնին ժամանակաւորապէս կառավարել պաշտպանութեան մինիստրութիւնը։

ՊԱՐԻԶ։ Օդագնաց Լամբէրգը թռիչք կատարեց Բայտի սիստեմի օդապարիկով։ Նա Ժիւվիզիից եկաւ Պարիզ, երկու անգամ անցնելով Էյֆէլեան աշտարակի գլխով։

ԺԻՒՎԻԶԻ։ Մրցութեան ժամանակ օդագնաց Բլանկը Բլէրիօյի օդապարիկից ընկաւ հանդիսարանի սրահի վրա։ Մի կին ծանր վիրաւորվեց, երեք կամ չորս հոգի՝ թեթև։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒՄ Է

Էջմիածին, Բարթուղիմէոս եպիսկոպոսին.—Ձեր նամակը ձգեցինք «Մշակի» աւանդական զամբիւղը։ Զը տիրէք, քանի որ նա տպվեց արդէն «Հովիւի» և «Սուրհանդակի» մէջ։ Երեք ղէպքում էլ իր խմբական տեղը գտաւ։ Խնդրում ենք այլ ևս չը ձանձրացնէք մեզ ձեր յօղուածներով։

Թիֆլիս, Սուրէն Երզնկեանին.—Ձեր յօղուածը տպել չենք կարող. նա հերքում չէ։ Դուք բնաւ չէք հերքում ուսանող Յովսէփ Տէր-Վարդանեանի գրածները. ընդունում էք, որ 85 ֆրանկի պարտք էք թողել, որ նա երաշխաւոր է եղել, բայց արդարացնում էք ձեզ նրանով, որ նա՝ Յովսէփը փչացած տղայ է, որ ձեր հայրը, հրատարակելով մի շաբաթաթերթ, միջոց չունէր տալ այդ գումարը և այլն, և այլն։ Սակայն խեղճ ուսանողը ստիպված է եղել կորցնել 85 ֆրանկ ձեր և ձեր հօր պատճառով, իսկ հայ ուսանողութիւնը հռչակվել է իբրև անպարտաճանաչ օտարի առաջ։ Ամեն մարդ կարող է գաղափարական ձևանալ, բայց ամենամեծ գաղափարականութիւնը՝ մաքրութիւնը, շիտակութիւնը և պարտաճանաչութիւնն է։ Վերադարձրէնք ձեզ ձեր յօղուածը։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
Ս. Ա. ՑԷՑՏԼԻՆ
Ատամների և բերանի խոռոչի հիւանդութիւններ։ Արհեստական ատամներ։
Ընդունել. առաւ. ժ. 9-ից—երեկ. ժ. 7-ը։ Միքայէլեան պր. տ. № 22. (Անկիւն Սեմեօնովսկայա փ. № 3), մուտքը Սեմեօնովսկայա փողոցից։
(օ.մ.) 810. 100—20

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Տ. ԳԷՈՐԳԲԷԳԵԱՆ
Աչքի հիւանդութիւններ
Ընդունելութիւնը ամեն օր
Առաւօտեան ժամը 10—1
Երեկոյեան ժամը 5—7
Վելիամինովսկայա փող № 8
(օ. մ.) 783. 100—31

ԲԺԻՇԿ
Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ
Վերադառնալով՝ վերսկսեց հիւանդների ընդունելութիւնը, մասնաւորապէս սիֆիլիս, միզասեռական, վեներական և կաշուի հիւանդութիւններ։
Ամեն օր (առաւօտեան ժ. 12—2.
(երեկոյեան ժ. 5—7.
Կիրակի օրերը միայն առ. ժ. 9—11.
Հասցէն՝ Սօլօլակ, Բէհբութեան փ., № 33.
(ա. օ.) 1044. 100—3

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կախ-աւանի կարուձևի դպրոցի համար հարկաւոր է
ՄԻ ՀՄՈՒՏ ՎԱՐԺՈՒՀԻ
Պայմանների մասին դիմել՝ Кахи (Закат. окр.), учителю С. Исраелянцу.
(չ. շ. կ.) 1054. 3—1

Տպագրութեան է յանձնված Ա. Ահարոնեանի երկերի ժողովածուն մի քանի հատորներով։
Լոյս տեսաւ եւ վաճառվում է
Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ
ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ ԵՐԿԵՐԻ
հատոր երկրորդ
ԽԵՂՃԵՐԸ
Դիմել հեղինակին կամ «Գուտտենբերգ», «Փարոս» և «Կենտրոնական» գրախանութներին։ (կ. չ. ու.) 992. 5—5

ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԲՈՒԺԱՐԱՆ
30 ՄՇՏԱԿԱՆ ՄԱՀՃԱԿԱԼՆԵՐՈՎ ԵՒ ԾՆՆԴԱԲԵՐԱԿԱՆ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔՈՎ
Կօնիւշեննայա փող. № 7, սեփ. տ., «ՎԵՏՑԵԼ» հիւրանոցի մօտ։
Տելեֆօն № 590
Հիւանդներին ընդունում են հետևեալ մասնագէտ բժիշկները.
ԲԱԼԱՐՋԵՎ Լ. Ի.—երեխաների հիւ., ամեն օր, բացի կիրակի օր., 2—3 ժ. ցեր.։
ԳԱՄԲԱՇԻՁԷ Վ. Դ.—ներքին եւ երեխ., ամեն օր, բացի կիրակի օր., 11—12 ժ. ցեր.։
ԳԵՆՆՎԱՆԻ Մ. Ա.—ջղային եւ ներքին, երկուշ., չորեքշ., ուրբաթ, $10^1/_2$—11 ժ. առ.
ԳՈՒՐԿՈ Ա. Գ.—ներքին, շաբաթ՝ 1—2 ժ., կիրակի՝ 11—12 ժ.։
ԿԱՐՇԻՆ Ա. Ա.—կաշուի եւ վեներ., ամեն օր, բացի կիրակի օր., $2^1/_2$—$3^1/_2$ ժ. ցեր.։
ՄԱՂԱԼՕՎ Գ. Գ.—ներքին, երեքշ. և շաբաթ, 10—12 ժ. առ.։
ՄԱՆՎԵԼՕՎ. Վ. Մ.—ներքին, երկուշ., հինգշ. և շաբաթ, 1—2 ժ. ցեր.։
ՄԵԼԻՔՕՎ Ն. Մ.—վիրաբուժ. եւ կանանց, ամեն օր՝ 12—1 ժ. ցեր.։
ՄՈՒՍԽԵԼՕՎ Վ. Ս.—աչքի, երկուշ., չորեքշ. և ուրբաթ, 2—$2^1/_2$ ժ. ցեր.։
ՓԻՐԱԴՕՎ Ր. Բ.—վիրաբուժ., ամեն օր՝ 11—12 ժ. առ.։
ՊՕՊՕՎ Բ. Ա.—ականջի, կոկորդի եւ քթի, ուրբաթ, 2—$2^1/_2$ ժ. ցեր.։
ՐԹԽԻԼԱՁԷ Ն.—ատամի, ամեն օր՝ 9—10 ժ.
ՍՕԲՕԼԵՎՍԿԻՅ Գ. Վ.—վիրաբուժ., ամեն օր՝ 10—11 ժ. առ.։
ՏԻԿԱՆԱՁԷ Ի. Ե.—կանանց եւ մանկաբ., ամեն օր՝ 1—2 ժ. ցեր.։
ՖԷՕԴՕՐՕՎ Ե. Գ.—միկրոսկոպ., քիմիական և բակտէրիօլօգ. վերլուծումներ։
1017. 100—6

ՎՈԿԶԱԼՆԻ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԲՈՒԺԱՐԱՆ
Երթևեկ հիւանդների համար ամեն օր, Վօկզալնայա 8, տ. Էնֆիաճեանցի
Տելեֆօն 695
Ս. ՎԱՇԱԿՄԱՁԷ ատամնաբոյժ, ամեն օր, 9—10 ժ. առ.։
Ի. Դ. ԳՕՄԱՐԹԷԼԻ ամեն օր, ներքին և երեխաների, 2—3 ժամը։
Դ ԻՍԱՄԻՁԷ սիֆիլիս, վեներ. եւ կաշուի հիւ. ամեն օր, $11^1/_2$—$12^1/_2$ ժ.
Ն. Մ. ՄԵԼԻՔՕՎ ամեն օր, խիրուրգիական և կանանց հ., 1—2 ժամը։
Բ. Ա. ՊՕՊՕՎԵԱՆ, ամեն օր 12—1 ժ. բացի կիրակի օրերից, կոկորդի քթի և ականջի։
Վ. Ս. ՄՈՒՍԽԵԼՕՎ երեքշաբ., հինգշաբ. և շաբաթ օրերը, 1—$1^1/_2$ ժ., աչքի հիւանդ.։
Ն. Գ. ՖԷՕԴՕՐՕՎ ամեն օր, բացի չորեքշաբթի և կիրակի օրերից, 11—12 ժ., ներքին և երեխայոց հիւանդ.։
Հիւանդանոցում կատարվում են միկրոսկոպիական, բակտէրիօլօգիական և քիմիական հետազօտութիւններ, նոյնպէս ծաղկի պատուաստում և ծծմայրերի քննութիւն։ Վճարը խորհրդի համար 50 կոպէկ։
1032. 100—4

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ „ԿԱՎԿԱԶ“ ՀԻՒՐԱՆՈՑ
Երեւանեան հրապարակ, տ. Միրզօյեանի, տելեֆօն 358.
ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ
Ընդարձակ մաքրութիւն, անդորրութիւն և հանգստութիւն, էլեկտրական լուսաւորութիւն, տելեֆօն և վաննաներ։ 50 համարներ՝ 1 ռուբ. սկսած։ Քաղաքավարի և շուտափոյթ աշխատող ծառայողներ։
Պ. պ. փօյաժօրներին և ամսով վարձողներին մեծ ԶԵՂՋ
ՄԵՆԻՒ
I. ճաշ՝ 2 կեր.՝ 60 կ., 1 բ. օղի և 1 բ. գինի։ II. ճաշ՝ 3 կեր.՝ 75 կ., 1 բ. օղի, 1 բ. գինի, 1 թաս սուրճ։ I. ճաշ՝ 4 կեր. 1 ր., 1 բ. օղի, կէս շ. գինի և 1 թ. սուրճ։ IV. ճաշ՝ 5 կեր. 1 ր. 50 կ., 1 բ. օղի, կէս շ. գ. և 1 թ. սուրճ
Յարգանքով՝ Ի. Կոռչիլյա և Ն. Սխիարուլիձէ
(օ. մ.) 870. 100—17

ՁԿՆԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՂ Ս. ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ
Պուշկինսկայա փող., տ. Սունդուկեանցի № 23, ռուսաց սեմինարիայի հանդէպ
ՏԷԼԷՖՕՆ № 395
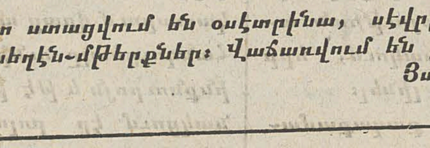
ՏԷԼԷՖՕՆ № 395
Ամեն օր անընդհատ ստացվում են օսէտրինա, սեվրիւգա, լասօսինա և հատիկաւոր խաւեար, նոյնպէս և ձկնեղէն-մթերքներ։ Վաճառվում են բարեխիղճ գներով։
Յարգանքով՝ Ս. Ղուկասեան
(օ. մ.) 919. 20—13

Մօդայիկ, գործնական, սիրուն
Ստացված են միայն պատենտ ունեցող մեր «ԴԷԿԱԴԷՆՍ» ժամացոյցները։ Ժամացոյցի կորպուսը ամենատափակն է, մետալից, հին արծաթի նման, գրոշված զանազան նկարներով (նայիր նկարը). ընթացքը քարերով, լարումը առանց բանալիի 40 ժամը մի անգամ։ Երբէք չեն կորցնում իրանց սկզբնական տեսքը։ 12 ր. փոխարէն միայն 3 ր. 50 կ., իսկ 2 հատը 6 ր. 50 կոպէկով։ Կանանց նոյնպիսի ժամացոյցներ 4 ր. 50 կոպէկով։ ՄԵՐ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆ է.—Բերել տուէք միայն «ԴԷԿԱԴԷՆՍ» ժամացոյցը և դուք միշտ շնորհակալ կը մնաք մեզանից։ Ուղարկում եմ մինչև բոլորը ստացված՝ ժամացոյցերը վերադիր վճարով և առանց կանխավճարի, երաշխաւորելով ժամացոյցի ընթացքի ճշգրտութիւնը 6 տարով, իսկ մնացածի ամրութիւնը 25 տարով։ Մինչև 4 հատի առաքումը 40 կ. (Սիբիր 75 կ.)։ Նոր ոսկէ շղթաներ բրելօկով 75 կ. և 1 ր. 50 կ. հատը, երկճիւղ շղթան 2 ր. 50 կ. և 3 ր. 50 կ.։
Հասցէն՝ И. ШТРУМФЕЛЬДЪ, Варшава. Св. Креста № 48.
Խնդրում ենք հասցէն կտրել և կպցնել ծրարի երեսին։
(B. 63336) 1022. 10—1

ԹԻՖԼԻՍԻ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ
Վաճառվում են
Երգեցողութիւն ս. պատարագի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ փոխադրեալ և դաշնագրեալ յերիս և չորիս ձայնս ի ձեռն Մ. ԵԿՄԱԼԵԱՆԻ, գինն է 8 ր.։
(Alto) երգեցողութիւն ս. պատարագի վասն քառաձայն խառն խմբի (ի գգեստաւորին քահանայի), գ. 1 ր. 50 կ.։
(Basso) երգեցողութիւն ս. պատ. վասն եռաձայն արական խմբի (ի գգեստաւորին քահանայի), գ. 2 ր.։
(Soprano) երգեցողութիւն ս. պատ վասն քառ. խառն խմբի (ի գգեստ. քահ.), 1 ր. 50 կ.։
(Tenore) երգեցող. ս. պատ. վասն եռաձ. արական խմբի (ի գգեստ. քահ.), 2 ր.։
Դիմել՝ Въ Тифлисъ, Центральной книжной торговлѣ. 854 (չ.) 10—7

Լոյս տեսաւ
„ԴԱՍԸՆԿԵՐ“
Առաջին տարվայ այբբենարան-ընթերցարան
ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ՆՈՐ ՈՒՂՂՈՒԹԵԱՄԲ
Զարդարված գունաւոր պատկերներով
Դասագրքին կից կայ համառօտ բացատրութիւն գործադրողներին
ԿԱԶՄԵՑԻՆ՝
Արշակ Զիլինկարեան և Տիգրան Ռաշմաճեան
Աշխատակցութեամբ Ալ. Խահակեանի
ԿԱԶՄԱԾ
Գինն է 50 կոպէկ
Գրախանութներին զեղջ 25%
Գումարով առնողներին 20% զեղջ
Պահեստը «Գուտտենբերգ» գրախանութում (Թիֆլիս)։
(չ. ու. շ.) 948. 10—10

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
Ի նկատի ունենալով, որ վաճառքի է հանված առողջութեան համար վնասակար կեղծ Սպերմին, որ առաջարկվում է զանազան անունների տակ, անհրաժեշտ է գնելու ժամանակ ուշադրութիւն դարձնել հետևեալ անուան վրա՝
ՍՊԵՐՄԻՆ ՊԷԼԻ
ՊՐՕՖԷՍՍՕՐ-ԴՕԿՏՕՐ
1901
SPERMINUM POEHL
և պահանջել այդպիսին Գործարանաբուժական ճեմարանի խակական կապոցի մէջ,
ՊՐՕՖԷՍՍՕՐ-ԴՕԿՏՕՐ ՊԷԼԻ և ՈՐԴԻՔ, ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳՈՒՄ
Ռուսական և արտասահմանեան գրականութեան մէջ եղած բազմաթիւ գիտական դիտողութիւնները առաջնակարգ գիտականների և բժիշկների կողմից՝ Սպերմինի փրկարար ներգործութեան մասին—նեվրաստենիա, սեռական թուլութիւն, ծերութիւն, խտէրիա, երիկամային բժշկութեան հետեւանքներ, յօդացաւ, սրտի հիւանդութիւններ (չանեվրալգիա, արեան պակասութիւն, բուխոտ, սիֆիլիս, սնդիկային բժշկութեան հետեւանքներ, յօդացաւ, սրտի հիւանդութիւններ), զարկերակի կարծրացումն, ալկօհօլիզմ, ողնաշարի ցաւութիւն, սրտի անդամալուծութիւն, սրտի բաբախումն, պերբոյ, միօկարդիտ), զարկերակի կարծրացումն, ալկօհօլիզմ, ողնաշարի հիւանդութիւն, կաթուածներ, հիւանդութիւններից թուլացումն, յոգնածութիւն և այլ հիւանդութիւններ ունեցած ժամանակ—
ՎԵՐԱԲԵՐՈՒՄ ԵՆ ԲԱՑԱՌԱՊԷՍ ՊՐՕՖ.-ԴՕԿՏ. ՊԷԼԻ ՍՊԵՐՄԻՆԻՆ։
ՊԷԼԻ ՍՊԵՐՄԻՆԸ գտնվում է բոլոր դեղատներում և դեղատնային խանութներում. 1) կաթիլների ձևով (Essentia spermini—Poehl), 1 սրուակը—3 ր., և նոյնպէս՝ 2 ամպուլլաների մէջ մորթու տակ սրսկելու համար (Sperminum-Poehl pro injectione), 1 արկղիկը—4 անգամ սրսկելու համար—3 ր. և 3) կլիզմի համար (Sperminum-Poehl pro clysm), 1 արկղիկը—4 կլիզմի համար—3 ռուբլի։
Ձրիաբար ուղարկվում է „Целебное дѣйствіе Спермина-Пеля“ գիրքը 102 էջ, որ պարունակում է ռուս և այլազգի բժիշկների դիտողութիւնները, նոյնպէս և „Органотерапевтическій Сборникъ“ երկրորդ հրատար. գիրքը՝ պրօֆէսսօր-դօկ. Պէլի ցուցմունքներով գործարանային ուրիշ կազմ. վերաբերմամբ։—Ըստ պահանջման պ. պ. բժիշկների ուղարկվում է գիտական յատուկ գրականութիւն։
Органотерапевтическій институтъ, химическая лабораторія и аптека
Профессора Доктора ПЕЛЯ и Сыновей
въ С.-ПЕТЕРБУРГѢ, Вас. Остр., 7 линія, д. 18—267.
Ամենաբարձր մրցանակներ «Grand Prix» աշխարհիս բոլոր ցուցահանդէսներում և ամենալաւ գովասանքներ բժշկականութեան մէջ գործող հեղ. անձերի։
(П. 108276) 720. 8—3

Электропечатня Ав. Мугдусакенова съ С-ми. Большая Ванкская № 3.